

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

XXI. ÉVFOLYAM.

1906. Április

IV. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

ÉRTESÍTÉS.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya folyó évi március hó 26-án tartott ülésén a

IX. rendes közgyűlés

helyül Budapestet, idejéül folyó évi június hó 3-ik napját tűzte ki.

A közgyűlés tárgyai:

1. Megemlékezés Zirzen Janka tiszt. tagról.
2. A lélektan tanítása a tanító(nő)képző-intézetekben.
3. A tanítójelöltek gyakorlati kiképzése különös tekintettel a szaktanárok elfoglaltatására s közreműködésére.
4. Az alapszabályok módosítása.
5. Indítványok: *a)* A Magyar Tanítóképző kibővítése; *b)* a segédtanárok helyzete; *c)* a gyakorló-iskolai tanárok anyagi helyzete; *d)* az ifjusági könyvtár-bizottság szervezete; *e)* a tanítók továbbképzésének irodalmi eszközei.
6. Egyesületi ügyek.

A napirend a májusi számban fog közzététetni.

Budapest, 1906. április 6.

Az elnökség.

Uj korszak.

Csodálatos az isteni gondviselés. Amikor azt hisszük, hogy végleg megvonta tőlünk kegyelmét, akkor van legközelebb hozzánk. Amikor ezeréves alkotmányunkat nagy veszedelem fenyegette, amikor az ostorcsapások özönével hullottak reánk, amikor minden, ami szent és igaz, gúny és csúfság tárgya lett e hazában, amikor békóba verték még a gondolatszabadságot is és a szabadság áldozatai napról-napra sokasodtak, a tétlenségre kárhoztatott nemzet testét piócák százai lepték el s a szemhatárt a véghetetlen nyomor és szenvedés posványai borították: akkor, ime, egy szempillantás alatt szétfoszlott az ingovány felett lebegő sűrű köd s egy lépéssel virágos zöld mezőre értünk, ahol a tavaszi meleg napsugár az élet csiráinak ezreit hajtotta ki a földből s felénk egy bájos tünemény, az igazság istenasszonya, nyújtja jobbját. Miként a nagy veszedelemtől megszabadult embert, úgy minket is egyszerre valami kimondhatatlan kedves érzés fogott el s mámoros örömmel élveztük a jelen perceit. E pillanatban még nem keressük boncoló elmével a jövőt; de azt érezzük, látjuk, hogy a nemes érzéseket és gondolatokat nem kell többé szívünk mélyébe rejtenünk, szabad az érzés és a gondolat, magyarul érezni s gondolkodni, a szabadságért lángolni nem lesz bűn többé, hanem dicsőség.

Most, amikor az alkotmányos életünket fenyegető veszedelem elmúlt s a kormány oly férfiak kezébe került, akik a nemzeti akarat *igaz* képviselői, a mi első kötelességünk nem lehet más, mint mély hálánkat fejezni ki a nemzeti küzdelem hősei s vezéralakjai, *Kossuth* Ferenc, *gróf Andrássy* Gyula s *gróf Apponyi* Albert iránt. Az ő megingathatatlan hazafiasságuk, megvesztegetetlen alkotmányos érzékük és bölcs mérsékletük vezette a nemzeti küzdelmet oly mezőre, ahonnan a további küzdelem kedvező kilátásai tárulnak fel szemünk előtt. Nagy a mi hálánk a küzdelem vezetői iránt azért is, mert az első győzelem esélye oly férfit juttatott közoktatásunk élére, akit az egész nemzet ragyogó szeretete vesz körül, akit nemes lelkületének fenkölt idealizmusa, szeplőtlen tiszta jelleme, rajongó hazaszeretete s az átlag színvonal fölé magasan emelkedő műveltsége predesztináltak a közoktatásügyi kormány élére.

Nem sértjük meg tisztelt kartársainkat azzal, hogy *gróf Apponyi* Albert, vallás- és közoktatásügyi miniszter életét ismertessük, mert hisz az ő élete a nemzeti közélet fórumán folyt le, ő ideje minden percét, nagy lelke egész energiáját nemzete érdekei szolgálatának szentelte s neki minden lépését közérdeklődés, lángoló lelkesedés vagy mértéktelen becsmélés kísérte. Épp így fölösleges a nemzeti élet fejlesztését célzó

elveit ismertetni, mert azok már teljesen átmentek a köztudatba; az ő elvei valamennyiünknek közös birtoka; az ő törekvései valamennyiünk szívét melegítik s izmait acélozzák. Hogy a nemzet mily mohón veszi be Apponyi szavait, mutatja az a tény, hogy a kormánynak a fővárosba való diadalmas bevonulásakor kiejtett szava: „A kormánnyal *a nemzeti demokrácia* vonul be alkotmányos életünkbe“ — ma már szálló igévé vált. Épp úgy lelkesedéssel karolta fel a közvélemény azon kijelentését, hogy „az ifjuság nevelésének *igaz magyar tartalmat* kíván adni.“

Apponyinak a nemzeti demokráciáról való kijelentése megjelöli közoktatási politikájának is az irányát. A demokratikus irányt követő politikának tartozéka az oly közoktatási politika, amelynek irányító tényezője a népmívelődés eszméje. Ha ez eszme tartalmát helyesen és egész terjedelmében akarjuk megjelölni, akkor azon nem csupán a népoktatás domináló szerepét s a népmívelődésre szolgáló összes intézmények felkarolását kell értenünk, hanem közép- és felsőfokú oktatásunk demokratikus szellemű átalakítását is. De szerencsésen és természetesen foglalta össze Apponyi a demokratikus irányt a nemzeti iránnyal. Valamint a népművelődés a tiszta, hamisítatlan nemzeti műveltség, úgy az igazi demokratikus kulturpolitika iránya sem lehet más, mint nemzeti. Ebből a kapcsolatból nagy eredmények fognak származni. Ha a demokratikus közoktatási politika minden részletébe beleszövődik a nemzeti irány, sőt, amint Apponyi kijelentése másképp nem is érthető, ha egész kulturánknak, a művészeteknek és irodalomnak, a tudományosságunknak éltető elemévé tesszük a népiesből kifejlődő nemzeti műveltségi elemeket: akkor kulturánk fejlődésének oly nagyarányú perspektívája nyílik meg előttünk, amelyhez képest a mai kultúra az idegen tökéletlen utánzásának, próbálkozásnak, forrongó kezdetlegességnek fog feltűnni.

Misem lehet nekünk, tanítóképző tanároknak kedvesebb, mint az ilyen demokratikus nemzeti irányú kulturpolitika. Mi már hivatásunknál fogva is óhajtjuk azt, hogy a népoktatás eszméje a közoktatási politika csúcsára jusson és senkisé is érzi jobban a közoktatás mai arisztokratikus szervezetének haladást bénító hatását, mint mi, akik a tudományokra képző vagyis úri iskolák és a népoktatást szolgáló intézménnyel a parasztiskolák között valamelyes áthidaló helyzetet foglalunk el. Mi közvetlenül tapasztaljuk, hogy az úri iskolák hányoros sáncárcokkal teszik magukat megközelíthetetlenekké azért, hogy fentartsák büszkén emlegetett tisztaságukat. Az olyan kulturpolitika tehát, amely a nemzeti irányt és a demokratikus haladást írja zászlójára, föltétlenül számíthat a tanítóképző tanárság támogatására, mert megegyezik a tanárság hagyományával, hivatásával, törekvéseivel és tapasztalataival. Mi *Apponyi*

Albertet nemcsak mint politikust, hanem mint kulturpolitikust is bizalommal és meleg szeretettel üdvözljük a közoktatási kormány élén. Lelkesedéssel ösmerjük el nemcsak hivatali vezérünknek, hanem törekvéseink vezérének is. Adjon az Ég hazánknek nyugodalmas időket a nagy alkotásokhoz, adjon módot és erőt a mi nagy minisztereinknek ahhoz, hogy a nemzeti demokratikus kulturát hazánkban jól megalapozhassák.

N. L.

Végletek.

Eleven érdeklődéssel folyik tanítóképzésünk. Nem külső mozgalmasságban nyilvánul ez az elevenség, hanem a lelkek mélyén. Folyóiratunk lapjairól is kicseng ennek visszhangja. Aki hivatásszeretettel tanítóképző, örvend ennek a belső mozgalmasságnak, mert a haladás, az igazság lesz az eredménye, ha némely erők szembekerülnek is egymással. A gondolatérlelő mozgalmasság indító ereje ezuttal tanítóképzésünk vezérhelyéről ered. A magaslatról könnyebb és biztosabb az áttekintés mindenfelé. A harci készségeket épp oly jól lehet számba venni mint a szükségleteket: az intézkedésekben megvan az egyetemesség ereje. Tanítóképzésünk mostani vezére Neményi Imre dr. intézkedéseiben az egyetemesség ez erejével kapott bele a tanítóképzők lelkébe és tetteire keltett pihenő érzéseket és sikra szólított visszavonult gondolatokat. Ez nagy áldás lenne még akkor is, ha ez intézkedések szándékai nagyjában és egészében nem volnának is egyesületünk nagy többségének törekvései. A fizikai és a szellemi harcnak az épen a megkülönböztető sajátsága, hogy abban a vezér intézkedő szavát megjegyzés nélkül kell végrehajtani, míg a nemzeti fejlődésért folyó szellemi harc vezérei nemcsak állják a seregből felhangzó vélemények minden részletét, hanem messzelátást és kitartást is merítenek belőle. A magyar nép műveltségeért, műveltségének boldogító erejéért mi tanítóképzők növekvő lelkesedéssel, nem lankadó kitartással harcolunk a földhőztapasztó tudatlanság és a sorvasztó közömbösség ellen. Szeretettel nézzük *elől* vezérünket, figyeljük a szavát, követjük az útjában, mely a mi régen választott útunk és megbecsüljük az érzelelnövelő és gondolatébresztő erejét azzal, hogy lelkünket egészen fölfedjük előtte. Mondom a szellemi harcban a vezér erejét nemcsak az növeli, amiben a sereg vele azonos, hanem az is, amiben különböznek. Örömmel látom folyóiratunkból, hogy vezérünk öntudatos egyéniségének ebből az igaz megbecsülésből is van része.

Csak természetes, hogy mi küzdő harcosok is tartozunk egymásnak ezzel a megbecsüléssel. Egymás jóhiszeműségében nem kételkedve állanunk kell nemcsak az egyetértő véleményeket, hanem a nyíltan szembekerülőket is. *Egészen* kell tudnunk, kinek mi lakik a szívében, hahogy együttérzéssel meg akarjuk találni azt az igazságot, melyet *ma* annak tarthatunk. Én ugyan nem helyeslem Palágyi cikkének tartalmát,

de általa mindnyájan megtudtuk, hogy ilyen véleménye is van az egyesület némely tagjának. A tekintélyünket pedig nem féltem a közoktatási kormány előtt, ahol nem tévesztik össze egy-két tanítóképző véleményét a tanítóképzők egyesületének mozgalmával. A szerkesztő különben bölcselet a jogával és a Palágyi cikke után nyomban jelezte az ellentétet az ő felfogása és egyesületünk eddigi törekvései közt. Én tudom, hogy Palágyi nem egyedül áll azzal a felfogásával, hogy a tanítóképzők szakiskolai jellegének kifejezéséhez a szaktanároknak kevés a közük és más a tanító más a tanár. Azért mondtam mindig, hogy mindenekelőtt a tanítóképző-tanárok képzése a legfontosabb teendő, mert végre is az ő lelki világukon múlik, élő valóság lesz-e a tanterv, vagy marad szép, de holt betű. Istennek hála, megvan a tanítóképzés és képesítés szabályzata, nem lesznek közöttünk ezután olyanok, akik idegenül néznek a kívánságra, hogy a tanítóképző egyszerre szolgálja a tudomány és a népiskola szellemét. A miniszterium intézkedése már megtörtént megállapítván a tanítóképző tanárok képzését a tanterv szellemében. A tanárság részéről is megvárhatja a hozzászólást ahhoz a végletez, amely most még nem egészen a *mult*.

Mi ez a multtá halaványodó véglet? Az a felfogás, hogy a tanítóképző tanárok működésének egyedüli irányítója a tudományszak, melynek részleteit csupán e tudomány szempontjai szerint minden másra való tekintet nélkül közlik. A multtá halaványodó véglet az a felfogás, hogy csak az a tanár önálló elméletű és önálló rendszerű, aki a testület többi tagjának munkásságáról semmit sem tud, nem is akar tudni, de maga sem túrná, hogy valaki abba beleszóljon, ha mindjárt a közös cél érdekében is. Ez az a véglet, melynek emberei a tudomány egész főnségét a maguk szakjában gyűjtöve össze, e fényes sugaraktól megvakulva, magukon kívül mást nehezen látnak meg. Ez a véglet a tehetetlen nagyotmarkolás a tanár részéről, az agyonterhelés a tanulók számára.

És mi a viruló jövővel biztató jelen? Az a felfogás, hogy a tanítóképző tanár munkásságának is az irányzó középpontja a *tanuló*. Az a saját külön egyéniséggel bíró tanuló, akinek *népiskolában* fog kellene egyéniségek fejlődésén közreműkölnia. Az a felfogás a jelen, hogy a tanítóképző tanár szeme munkája közben mindig ott van a népiskolán, a néptanító messzekiható hivatásán és ép azért agyveleje minden sejtjével azon dolgozik, hogy amit tudományszakja gazdag kincsesházából tanítványainak kiválaszt, ne jól elraktározott tudás legyen csak, hanem éltető, világító és melegítő energia, mely majdan tettekből sugárzik ki a népiskola falai közt és azokon kívül a községi élet intézményei közt. Ha a tanítóképző tanár növendékében nem az ő nagy tudományának fogyasztó kiskereskedőjét látja, hanem a sokoldalú hozzáértéssel bíró leendő tanítót, törődni fog azzal is, mit és mint válthat apróra, amit tőle kap és melyek az ő tárgya és a többi tudományszak közt az egységnek erős kapcsolata. Az új tantervnek ez az egyik alapelve, melynek megvalósítása csak úgy lehetséges, ha minden tanítóképző otthonos a népiskolában. Ez ellen Palágyi Lajos azt a tényt veti fel, hogy számos tanárnak közöttünk nincs népiskolai minősítése és nincs is népiskolai

gyakorlata. Az ő ténye ellenében valóság immár az is, hogy ezentúl minden tanítóképző tanárnak *lesz* népiskolai gyakorlata is. Törvényeket és tanterveket pedig a jelen szükségletei alkalmából, de a jövőnek alkotnak. Hiszen különben fejlődésről szó sem lehetne. Nem nagy idő múlva minden jó tanítóképző tanár jó elemi iskolai tanító is lesz, aminthogy ma is csak az a szó ideális értelmében jó tanítóképző, aki kis gyermekeknek is jó tanítója. Nem annyira különleges művészet a népiskolai tanítás — mint Palágyi mondja — hogy nem ugyanazon pszichológiai törvények éltetnék, mint akár a tanítóképzők tanítását, ha ugyanis a tanítóképző tanítását is művészetnek tekintjük, nem pusztán tudománykölcsonzésnek részleges és hiányos visszafizetésre. Nem külön törvények szerint élő világ a gyermek, az ifjú és a felnőtt lelke. Egyazon léleknek, egyazon törvényszerűség szerint mindig emberi nyilvánulásai a különböző korban a gondolatok, érzelmek és cselekedetek. Emberismerettel és a minden művészetben szükséges közvetlen kifejező képességgel bármely iskolában jól taníthatom a tudás anyagát. Tévedés az, hogy a népiskolai tanítás művészete lejjebb van, hogy az elemi iskolás gyermekhez leereszkedni kell. Csak *alkalmazkodnom* kell az ő tudásuk és érzésük kisebb mennyiségéhez. Ehez kell a lélektudomány és még jobban a fantáziának az a mozgékonyága, mellyel megérezem a kis lélek súllyal és kiterjedéssel nem bíró erőit. Ez a fantázia tesz találékonyvá, ez ad ötletet, mely egybekapcsolja a tanítvány és a tanító lelkét. Avagy oktatás-e ilyen alkalmazkodás nélkül az ismeretközlés, ha tanár végzi is, vagy nem az-e ilyenformán, ha tanítótól ered? Taníthatja-e Palágyi Lajos, vagy bárki, aki jó tanár akar lenni, szaktárgyát minden évben a legapróbb részletekre kiterjedő egyformasággal? Nem halad-e egyik évben gyorsabban, kevesebb magyarázattal előre, a másokban pedig elidőzik egy-egy részlet megértetésénél, gyakorlásánál, mert művészete, tanítványai más képességei és tudása miatt ez új részletek hián összhang nélkül szükölködnék? Az igazán kiváló tanítóképző olyan a tanítók sorában, mint Arany vagy Petőfi a költők közt; a gondolatban és érzelmben összetett lélek ép úgy elgyönyörködik műveikben, mint a naiv nép. A népieskedők pedig hiába törik magukat a nép vonzalmaért. A népiskolának is megvannak a maga népieskedői, akik bele se jutottak, már is kiestek a gyermekek érdeklődéséből.

Elismerem azonban azt is, hogy lehet valaki jó költő, noha a nép nem olvassa. Hajlandó vagyok a Palágyi kedvéért arra az engedményre, hogy valaki a serdültebb ifjúság számára bírja a kifejezés közvetlen erejét, kis gyermekek közt pedig beszédje bizonytalanná, érzékítő színelkülválóvá lesz. Azt azonban Palágyinak sem hinném el — de nem is mondaná — hogy lehet jó magyar költő, aki a magyar lélek sajátosságait, lelki megnyilatkozásának törvényeit nem ismeri. Miért higyjem el neki, hogy lehet valaki a gyermekek tanítójának tanítója a gyermeki lélek ismerete nélkül. Ha pedig a gyermek lelkében épen oly otthonos, mint saját tudományszakjában, miért ne taníthatná ennek népiskolai módszerét? Ha a népiskolai tanítás művészet — Palágyi Lajos is annak mondja — akkor ennek a művészetnek az alkotásait ép oly jól értheti meg a kifejezés képessége nélkül szükölködő is, mint ahogy jó színházi

kritikus lehet, aki soha sem játszott színpadon, jó esztétikus, aki soha verset nem írt. Paulay Ede színjátszó tehetséggel nem bírt, de azért kitűnő dramaturg és rendező volt. Alexander Bernátnak sem ismerjük képzőművészeti vagy költői alkotásait, azért ítélete a szép birodalmában irányadó. Sőt az igazi kritikus sokszor mélyebbre hathat bele a művészet lényegébe, ha elegendő fantáziája van, hogy utána érezze azt, ami a művészt megihlette, mert elfogulatlan tisztalátásával jobban megérti a részletek közt az egyetemességet. Ennek a tisztalátásnak föltétele, hogy a szóbanforgó művészet fejlődésének a történetét is tudja. A tanítóképző tanárnak is meg kell tanulnia szaktárgya népiskolai módszerének fejlődését. Ez nem olyan lehetetlen kívánság és mégis igen nagy jelentőségű. A népiskolával és annak módszerével való foglalkozás megóvja a tanítóképző tanárokat attól a veszedelemtől, hogy vak szerelmesekként csak a maguk tárgyát lássák munkájukban. A tantervnek ezen követeléséből a legtermészetesebb folyomány a gyakorlati kiképzés érdekében kiadott rendelet ama része, hogy minden tanítóképző tanár cselekvő formában vegyen részt a tanítónövendékek tanításainak előkészítésében és megbirálásában. Nem a bábeli zavar lesz ennek az eredménye, ahogy Palágyi gondolja, hanem az igazi összhang a tanítóképzés elméletében és gyakorlatában. Mindenekelőtt eltűnik majd az az éles diszonáncia, mely a szaktanárok és a gyakorlóiskola eddig „csak” tanítónak mondott tanára közt fennállott viszonyból származott. A szaktanárnak jól kell tudnia, hogy az ő tárgyából mely részletek és milyen terjedelemben dolgoztatnak fel a gyakorlóiskolában. Csak így teheti meg az utalásokat a népiskolára, mielőtt még tárgya befejeztével a módszer elméletét foglalná össze. Csak vele egyetértve állapíthatja meg tárgyából a helyi viszonyoknak megfelelő népiskolai tanításmenetet annak megértetése végett, hogy a növendék tanító korában a saját iskolája körülményei szerint válassza meg a tudomány sokaságából a részleteket. Nagy kényszerítő erő van abban a kívánságban, hogy mindegyikünk tanítsa saját tárgyának népiskolai módszerét. Belekényszerít mindnyájunkat a népiskolába, hol észre kell vennünk az összefüggést az ismeretágak közt. Látó szemmel látnunk kell szakintézetünk sok részletében a közös vonásokat, az együttható erőket. Munkánknak ezen közös vonásai nem ártanak egyikünk önállóságának sem. Kevésbé önálló-e az irodalom, a történelem, a földrajz, a természettudományok vagy akár a mennyiség-tan tanára, ha egyforma igyekezettel keresik a kapcsolatot tárgyuk és a mai gazdasági és társadalmi fejlődés tényezői közt, mintha senki sem törődik ezzel a kapcsolattal vagy a régi hagyomány szerint legfőlebb a történelem tanárára bizzuk? Kevesebb ember a történelem tanára, ha a helyi történelem adatait elbeszélései megfelelő helyein jól kiemelve törődik azzal, hogy a földrajz tanára az ő történelmi anyagából a megfelelő egységeknél mit és hogyan használt fel? Illetéktelen beavatkozás-ként utasítja-e vissza a rajz tanára, ha a történelem vagy az irodalom tanára az iránt érdeklődik, hogy valamely művészettörténeti részletből mit és milyen kiterjedésben hallottak már a tanítványok? Nem kell-e az írásbeli dolgozatok anyagánál az irodalom tanáranak különös tekintettel lennie kartársai felfogására?

Palágyi a határvillongásoktól fél, ha nemcsak a magunk tárgyával fogunk foglalkozni. Hiábavaló aggodalom, ha a testület ép oly jóízű, mint tudományosan képzett férfiakból áll. A jó ízléssel párosult tudomány nem türelmetlen, mert nem önhitt. Ha azonban egy-egy testületi tag emberi gyöngéje nagyobb a tanári műveltségnél, ott a testület egészséges közszelleme, az igazgatónak — azért első a hasonlók közt — okos tapintata és nyílt erélye a megzavart összhang megjavítására.

A gyakorlati kiképzés eredményét ne féltse Palágyi a módszertan megosztásától. Egy tárgy marad az, ha egységes, egészséges a szellem a tanítóképzőben. A pedagógia tanára — aki jó, ha különben is az intézet egész életének az irányítója — az egyes tárgyak módszerének fejtegetésénél annyi részletre terjedhet ki csupán, amennyi az általános elvek megértéséhez szükséges. A szaktanár tárgya módszerének multját és jelenét ismertetvén, a pedagógia tanára által megállapított elvek alapján a népiskola évfolyamai szerint állítja össze az elvégezhető anyagot és ismerteti a segédeszközöket. A népiskolai tanítás fokozatáról, a mikéntről leginkább csak összefoglalnia kell azokat a részleteket, melyeket tudománya ismertetésénél helyel-közzel ilyen szempontból adott elő.

Erős a hitem, hogy az új tanterv szellemében tanítóképzők valamennyien megtaláljuk egymást és a népiskolát. Mert ez utóbbitól bizony távol estek közülünk igen sokan. Gömöri Sándor csendes panaszát én is igazolhatom megfigyeléseimmel: *kevés érdeklődéssel vesznek részt a tanítóképzők a tanítók törekvéseiben.*

Azért üdvözöltem tavaly oly szeretettel azt a rendeletet, mely minket is a gyakorlóiskolába vezet. Ez is egyik eszköze annak, hogy a módszertan megosztásával határvillongások ne lehessenek. Mi Aradon legalább így használjuk. Miután egy-egy órán át a gyakorlóiskolában tanítunk, hetenkint egyszer kerülünk valamennyien szaktanárok a gyakorlóiskolába növendékünk félórás tanításának meghallgatására. A tanítás után nyomban következik a bírálat. A gyakorlóiskolai tanár a bírálat vezetője. Az első bíráló az a növendék, aki szóbelileg épúgy készült a tanításra, mint társa, aki írásbeli tervezetet is készített. (Volt rá eset, hogy közbejött betegség miatt a hivatalos bíráló tanított.) Azután szólanak hozzá a tanítónövendékek, majd a tanárok, kik közt az írásbeli tervezetben is közreműködött szaktanaré az első szó, végül kiegészíti megjegyzéseivel a bírálatot és összefoglalja a tanulságokat a gyakorlóiskolai tanár. Vagy 10 perc mindig marad még a jövő tanítási anyag megbeszélésére. Ezt az általános irányítást a gyakorlóiskola tanára eszközli és valamennyi növendék följegyzi füzetébe. Legalább 3 nappal a tanítás előtt a növendék írásbeli tervezetét átadja a szaktanárnak. Azért neki, hogy ha valamely részlet nem egyeznék meg az ő felfogásával, ideje legyen még megbeszélni a gyakorlóiskolai tanárral. Volt eset rá, hogy szaktanár és közte egy részletnél a felfogásban különbség támadt, de mire a növendék füzetét visszakarta, a piros tintás jegyzetekben és a szóbeli utasításban a két tanárnak egységes felfogása nyilatkozott meg. Lehetetlen, hogy jóhiszemű emberek meg ne értsék egymást, ha egyformán szeretik az ügyet. A szaktanár megjelöli a tanításrakészülő ifjúnak, mikor kívánja vele megbeszélni a tervezetet. A tárgytól és a növen-

dék képességétől függ, mennyi ideig tart ez a megbeszélés. Van rá eset, ha valami különösen jellemző tárgyi vagy módszeres hiba van a tervezetben, hogy nemcsak az érdekelt ifjúnak fejtem ki helyes felfogásomat, hanem a legközelebbi órám az egész osztálynak. Tárgyamtól akkor elvonok 10 percet vagy egynegyed órát, de azt hiszem nem veszett kárba az idő. A gyakorlóiskola tanára hasonlóképen jár el. Növendékeink így — az önállóságra mindig teret hagyva — jól el lévén készülve, a közös bírálatra a tanítás után mindig elegendő idő marad. Ezek a közös bírálatok a növendékeknek szemléleten alapuló pszichológiai és módszertani ismétlések, a tanároknak a módszeres felfogás egységében összekötő kapcsok. A tanítói rátermettség öntudatos fejlesztésére én e bírálatokat igen nagy jelentőségüknek tartom és igazán sajnálom, hogy a másik gyakorlóiskolai óránkat nem így használjuk fel, amint a novemberi rendelet előtt tettük. Pedig maga a tanítás nemcsak nem terhes, hanem élvezetes. Máramaroszigeti, kezdő tanárkoromban is tanítottam már gyakorlóiskolai növendékeket, azóta is foglalkoztam mindenféle kóru tanulóval, azért mindig ugyanannak az Énnek éreztem magam, ha a tanítás művészetében elmerültem. Társaimtól tudom, hogy ők sincsenek különben. Mi csak nagyobb hasznohozónak itéljük a gyakorlati kiképzésre, ha több tanítás előkészítésében és bírálatában vehetünk részt. Azonfölül féltjük a sokféle beavatkozástól a gyakorlóiskola eredményében azokat a megmérhetetlen erőket, amelyek az oktatás nem anyagi eredményei. Pedig mi annyiban ellene dolgozunk e veszedelemnek, hogy nem egyes kiszakított részleteket tanítunk, hanem mindenki a maga tárgyát egy osztályban folytatólag. Minden szaktanár tanításán jelen van a gyakorlóiskola vezetője is; a növendékek közül az a nyolc, aki a négy osztályból soros. Míg a gyakorlóiskola tanára a csöndes foglalkozást kiosztja, a szaktanár egy másik teremben a nyolc tanítónövendék előtt kifejti röviden tanításának gondolatmenetét és megjelöli a különösen megfigyelendő szempontokat. Ha a tanítás alatt valami tanulságos megfigyelést teszünk, utólag is megbeszéljük avval a nyolc növendékkal, amint azt a gyakorlóiskolai tanár is megteszi adott esetekben. Szívesen bocsájtkoztam bele a minap egy oly módszeres nehézség utólagos fejtegetésébe, melyet magam okoztam magamnak. Egyrészt, hogy szemléltessem a Salzmann jeligéjét: „A tanuló hibájának okát először önmagunkban keressük,” másrészt, hogy megértessem, mint lehet léleknyugalommal kivezetnünk a tanulót a tudás zavarából.

Mindezeket az öntudatos megfigyeléseket, — melyeknek közvetlenségüknél nagyobb jelentőséget tulajdonítok a műmegfigyeléseknél — legalább épen oly jól megteszik tanítványaink is a gyakorlóiskolai tanárral. Hiszem, hogy a mi példánk jó, de fölösleges a tanítónövendékeknek és legalább is nem hasznosak a mintaiskola nevelési egységének. Ha pedig el tudnám hinni, hogy nekünk szaktanároknak a gyakorlóiskola lelke olyan idegen, mint Dékány Mihály a csáktornyai gyakorlati kiképzésről írván hangoztatja, akkor az emberbarát elkeseredésével tiltakoznám az ellen, hogy a gyakorlóiskola növendékeinek lelkén mi is kísérletezzünk. Nem alaptalan magalebecsülés a csáktornyai kartársaktól, hogy „a tanárok a tanítónövendékek gyakorlati tanításainak, elő-

készítéseinek és bírálatainak csak hallgatólagos résztvevői lesznek?'' Annak kell lennie, miután másrészt a tanárok hetenkint egy-egy órán át ellenőrzik azokat a IV-ed éves tanítványukat, akik külön teremben az I. és II. osztályt tanítják. Ellenőrzik és irányozzák, mert hiszen a növendékeiktől csak nem tanulhatják a módszert. (Megfejtetlen ellenmondás van mindenesetre abban, hogy a csáktornyai tanárok a kezdet nehézségeinek könnyebb leírása végett csak az V. és VI. osztályban tanítanak, míg tanítványaik a tagadhatlanul öntudatosabb és hajlékonyabb készséget kívánó I. és II. osztályt vezetik hetenkint váltakozva. Én a Németországban is hitelét mind jobban veszítő módot, hogy tanítónövendék maga tanítson egy egész osztályt, kárhoztatom, de ha már meg kell lennie, mindenesetre ne az alapvetésre használják fel a legelső osztályokban.)

Ha a csáktornyai véglet nem kishitű rémlátás, akkor a népoktatás nevében nem lehet elég hálás szót találni a tanítóképzés- és képesítésről kiadott rendeletért, mely kellően végrehajtva megvédi a gyakorlóiskolai növendékeket attól, hogy rajtok még a tanítók tanítói is a mesteriségük elemeit tanulják.

Én nem vagyok ilyen peszimista. A gyakorló-iskola nem a tanárok, hanem a tanítónövendékek gyakorlótere. Találkoznunk kell mindnyájunknak e helyen, de laknunk bizony nem kell ott. Azért keltett bennem sok viszás hangulatot Láng Mihály cikke, melyben régi, kényúrgondolatát ismételten körülírja.

A gyermekmegfigyelés éppenséggel nem olyan új gondolat. Akkor született meg, mikor az első jó nevelő. Aki köztünk nem jó gyermekmegfigyelő, bizony nem jó tanár az. Az pedig, hogy egy bizonyos sablon szerint meghatározott időben történjék a megfigyelés, nem elengedhetlen kelléke az igaz és főleg fantáziamozgató gyermekmegfigyelésnek. Mert a legpedánsabb gyermekmegfigyelés utóvégre is csak annyit ér, amennyire megmozgatja művészi fantáziámat, mikor a gyermek érzékeny lelkéből alkotok. Ki vonná kétségbe, hogy gyakorlóiskolánkat mindnyájunknak ismernünk kell? De szükséges-e ahoz órarendszerű lekötelezés? Vagy érdemül kell-e valakinek betudni, hogy ennyi vagy annyi órán át „figyel”? „Sok ember akkor is átlát, ha keveset figyel, aminthogy sokat lehet mondani kevés szóval is. Tagadhatlan nemcsak tanítunk, hanem tanulunk is gyakorlóiskolában épügy, mint osztályainkban. Megfigyelni azonban nem a gyakorlóiskolában kezdünk tanulni. Egy kicsit későn kezdenők. Figyeljük önmagunkat, figyeljük társaságunk minden tagját, figyelünk a szűk családi körben és a nagy nyilvánosságban mindenre, amiben emberi érzés, gondolat és törekvés megnyilatkozik. Megfigyeljük a jelent és a multat meleg érzéssel és hideg ésszel, hogy megszerezzük, ami minden pályán a boldogulás föltétele: az *emberismeretet*. A gyermekmegfigyelés is csak az emberismeretet célozza, a kicsiny, az egyszerű összetételű, megnyilatkozásaiban naiv lelkű emberét, aki azonban magában rejti már a felnőt minden erőit, mint a reggeli nap a déli nap hevét. Azért mert másképen tűz deledőkor az az égitest, nem ugyanaz, aki volt reggel?

Higye meg Láng igazgató, ismerjük mi tanárok a gyermeki lélek

megnyilatkozásait is, ha nem rójuk is statisztikába, hány tanuló hány szót mondott el hibátlanul bizonyos idő alatt, mert látunk és gondolkozunk és jegyzünk is. Nem épen naplót, de nem engedjük elszaladni azokat a gondolatainkat, melyeket emberi cselekedetek — gyermekeké vagy felnőtteké, az mindegy — emberi és természeti alkotások bennünk keltének. A mi megfigyeléseinknek és a belőlük fakadó gondolatoknak megvan az a jó tulajdonságuk, hogy nem — skolasztikusak, mert nem előre kitűzött elvet akarunk a jelenségekkel igazoltatni, hanem e beavatkozásunk nélkül mutatkozó jelenségekben igyekszünk megállapítani a törvényszerűséget.

Bizonyára emlékszik Láng Mihály az ő kedves ügyes áttekintő tudású munkásának, Nagy Lászlónak előadására, mennyire tartózkodóvá lettek a piacon játszó gyerekek, mikor észrevették, hogy ők rendszeres megfigyelés célpontjai?!

Jól hiszi a gyermektanulmányozás igen lelkes apostola, Láng igazgató, a miniszter csakugyan azért nem intézkedett rendeletében a gyermektanulmányozásról, mert „fölteszi rólunk, hogy a gyermekek testi és lelki ismerete nélkül egyikünk sem fog a gyakorlati kiképzés munkájába“. A tanítóképzés szervezetének biztosítása óta még több joggal teheti azt fel a miniszter és a tanítóképzés minden elfogulatlan barátja.

A növendékek szempontjából is csínján bánjunk ezekkel a gyermekmegfigyelésekkel. Nemcsak a betű öl, a rendszer is öl, ahol még kevés a rendszerezni való. Vigyázzunk, hogy a tudomány káprázataért meg ne öljük a ránk bízott ifjú lelkekben a tudást sóvárgó érdeklődést. Veszedelmes, a véglét végén járó ügybuzgalom az, melyet Láng igazgató Pápáról hírül ad nekünk, akik vele az Úr ugyanazon szőlőjében az övéhez hasonló szeretettel dolgozunk. Pápán megszorították a növendékek heti óraszámát, mert az igazgató és egyes tanárok különösen „ügybuzgók.“ Kérem szeretettel, mi lesz, ha valamennyinek megnövekedik az ügybuzgalma? Tudom, hogy aki az I. osztályban tanítja a magyar nyelvet, minden különösebb ügybuzgalom nélkül is szükségét érzi legalább egy óratöbbletnek! A természettudományok tanára bizonyára minden tanítóképzőintézetben úgy érzi, hogy a tanításterv mostohán mérte ki az időt arra a tanulnivalóra, amely a XX. század lelke! És így tovább. Növeljük hát meg mindannyian a heti órák számát? Ha az ifjú lélek munkabírásának nem volna parancsoló határai, tantervünk készítői is több heti órát szántak volna egy-egy tárgynak, hiszen azok is a tudományok és a tanítóképzés szeretetétől áthatott férfiak voltak! Igen ám, csak hogy Pápán „az utolsó fillérig felhasználják, amit a kormány a növendékek étkezésére engedélyez“. Hát másutt nem? Ha csak a növendékek külső színe a mértékadó, akkor mindenütt szaporítható a heti órák száma. Eddig legalább az országos tornaversenyeknél az ország minden részéből való tanítónövendékeken örömmel láttam a jó testi fejlettséget. A szellemi munkabírásukról e tapasztalat után nem mernék ítéletet mondani, mert jól tudom, hogy a vér csak egyik tényezője a lelki élet minőségének. Könnyű azt mondani, hogy a jól gondozott tanuló 40 órás munkát is elbir, de azt senki sem tudja megmérni — Láng igazgató sem — minden növendéknél a munka látható részét

mekkora erőfeszítés előzte meg a fejlődő idegek és agysejtek kipótolhatlan kárára. Hiszen a munkának nem az a legnehezebb része, mely mindenki által észrevehető, hanem az a belső elmélyedés, az izgalmaknak az az áramlata, mely már nagyon rombolt a fizikai szervezetben, ha a külsőn is meglátszik. Lehet, hogy a növendékek egy része játszva bírja meg a halmozott ügybuzgalmat, de valószínű, hogy lesznek elegen, akik félelemből, szégyenérzetből, ravaszkodó számításból a végsőig feszítik a közepesnél gyöngébb erőiket, csakhogy el ne maradjanak, amíg a munkájukat — figyelik. Hogyne erőlködnének akár a munka megutálásáig, mikor még tanárok közt sem lehetetlen, hogy meggyőződése ellenére vállalkozik egy és más dologra. Nem muszájból, hanem önérzetből. Végre, ha Láng igazgató úgy állítja fel a tételt, hogy nem kényszeríthető senki óratöbbletre, ha nem gyönyörködik eléggé a gyermekekkel való foglalkozásban vagy gyöngébbnek érzi magát X. vagy Y-nál, az nagyon emlékeztet arra a szabadságra, mellyel „A gésák” operettjében mindenki árverelhet Rolli-Pollira, csak épen azt jegyzi meg Imári márki, hogy aki rálicitál, hát az szembekerül az ő hatalmával. Végre is, az is megérthető, ha valaki *látssam* sem akar kevesebbnek.

Én azt hiszem, nem is lehet azt óraszámban kimutatni, amennyi időt a gyakorlati kiképzésért lelkiismeretes tanár eltölt. Emlékszem Dezső Lajos előadására, mennyi idejébe került a tanítási tervezetek kijavítása, átdolgozása. Emlékszem az aradi tanítóképző-intézet gyakorlóiskolájának első tanítójára, Úrhegyi Antalra, kit halóporában is áldunk, akik az ő példáján szerettük meg az iskolai csendes munkát! De sok negyedórát töltött el azzal, hogy az iskola apró eseményeit megbeszélte velünk és Deák Ferencs emlékeztető egyszerűségével nagy lelki igazságokat tárt elénk. És látom, hogy mi magunk egyszer pár perc alatt végezzünk tapasztalatainkért hozzánk forduló tanítványainkkal, máskor meg negyedórák röpködnek el — följegyzetlenül. Nem szürke elméletből, hanem folytonos tapasztalatból táplálkozik az a meggyőződés, hogy a mi aradi eljárásunk épen a végletek között van. Mindegyikünk tehetsége szerint szaktárgyában ébresztgeti az első osztálytól kezdve az érdeklődést a népiskola iránt, nem szalasztunk el egy alkalmat sem, hogy fizikai és szellemi életük jelenségeit növendékeink előtt tudatosra tegyük — hiszen a kelletnél több alkalom is egyenest kényszerít arra, ha a művelt társadalom kereteibe jól beillő tanítókat akarunk kibocsájtani — a gyakorlóiskola vezetője a fegyelmezés külső munkáiba belevonja, magyarázó szavát tőlük nem sajnálja; a többit elvégezzük a tanítások előkészítésében és bírálatában. *Itt* rendszere van a megfigyelésünknek, máskülönben szabad és egyéni minden. Írásbeli beszámolóinak a gyakorlóiskolában vagy más iskolában tett megfigyelésekről én csak a III. és IV. osztályban látom helyén — a magyar nyelvi dolgozatok közt. Addig már beleélték magukat a növendékek az elemi iskolai élet részleteibe, az elméleti tanulmányokból megszerezték a látáshoz szükséges szempontokat, most már próbára tehetjük — az ő gondolkozásukat. Gyöngébb próbatételt, mely önálló, többre becstülök a jobb másolatnál. Noha tudom, hogy Láng igazgató époly kevéssé kételkedik jóhízműségemben, mint én az övében, én is a Pedagógium tanárait idézem tekintélynek, hogy az oda-

került aradi növendékek soha sem érezték kárát annak az egyéniség szabad erő kifejtésére számító, a részletekben kevésbé korlátozott tanulmányi módnak, mellyel Aradon kezdettől fogva a tudományokat a népiskolával együtt szerettették meg. Mint ez intézet tanítványa született meg bennem a felfogás, mint tanára ápolom magamban és segítem ápolni tanítványaimban, hogy a tanítóképző nem lehet szerelmese semmiféle végletnek, mert munkánk minden részlete fontos, mely az erős tanítói jellem kialakulásához kell. Szívünk buzog a tudomány fennszárnyaló igazságaiért és gyönyörűséggel telik meg a tanítás művészetének apró részleteitől. Hagyományunk, melyet tovább éltetünk, hogy a tanítóképzésben is csak az okos szeretet táplál, *az elfogult szeretet öl.*

(Arad, 1906. márc. 6.)

Szöllösi István.

Gyakorlati kiképzés a sepsiszentgyörgyi állami tanítónőképző-intézetben.

A sepsiszentgyörgyi állami tanítónőképző-intézet tanártestülete nagy örömmel fogadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak a gyak. kiképzés intenzívebbé tételére vonatkozó rendeletét, mert abban azokat az elveket látta megvalósulva, amely elvek szerint igyekezett már a múlt iskolai évben is, a gyakorlati kiképzést vezetni.

A sepsiszentgyörgyi állami tanítónőképző ifjú intézet, 86 tanítót bocsátott még csak ki az életbe, de azzal a tudattal s meggyőződéssel, hogy a sok küzdelmek között élő iskola olyan tanítókat adott az életnek, kik minden körülmények között megállják helyüket, mert gyakorlati-kiképzésükre nagy gondot fordítottunk s így a tanításban kellő jártasságra tettek szert. Úgy érzem, hogy itt, a határszélen ez volt nekünk eddig is a legnagyobb erősségünk s ez lesz a jövőben is, hiszen 1905. évi jul. 17-én kelt 57.313. sz. és 1905. évi nov. hó 2-án kelt 79.996. sz. miniszteri rendelettel még több alkalom és mód nyújtott arra, hogy a tanítóképzők szakjellege kidomborodjék s ha e rendeletek szellemében vezetjük a gyakorlati-kiképzést, úgy az a feladat, mely a tanítóképzőkre vár, nagy lépéssel közeledik a megvalósításhoz.

Röviden a következőkben van szerencsém ismertetni, hogy az 1905. évi aug. hó 30-án tartott alakuló gyűlésen történt megállapodásunk szerint a f. tanévben hogyan vezetjük növendékeink gyak. kiképzését. Mindenekelőtt azt jegyzem meg, hogy a gyakorlati tanítások előkészítése, megtartása és bírálata ugyanazon időben két tanteremben történik, egyikben az igazgató és a gyakorló-iskolai tanító, másikban Kardhordó László r. tanár vezetése mellett. Ahol 43 növendék van egy osztályban, ott csak ilyen rendszer mellett lehet eredményről beszélni. A II. éves növendékek lejárnak a gyakorló-iskolába, ketten-ketten három napot töltenek ott, hol hallgatják a tanításokat, segédkeznek a gyakorló-iskolai tanítónőnek, szerzett lélektani ismereteik alapján, megfigyelik s tanulmányozzák a gyermeki

lelket. Megfigyeléseiket adott szempontok szerint eszközlik s munkájuk eredményéről az igazgatónak, mint a pedagógia tanárának számolnak be.

A III. éves növendékek szeptember és október hónapokban, úgy mint a II. évesek, lejártak a gyakorló-iskolába s idejöket a tanítások alapos megfigyelésére fordították. A gyakorlati-kiképzésre szánt heti 2 órát az egész osztály a gyakorló-iskolában töltötte, mikor is a gyakorló-iskolai tanítónő s a szaktanárok mintatanítását hallgatták. Mintatanítást hallottak a nyelvtan, számtan, írás-olvasás, olvasmány-tárgyalás s a beszéd- és értelem-gyakorlat köréből, összesen: tizenkettőt.

November 4-én beszéd- és értelemgyakorlattal kezdték meg a tanítást s azóta a tantervben felvett heti 2 óra közül az egyiket (kedd) a legközelebbi tanítás előkészítésére s a már megtartott tanítás meg-bírálására fordítjuk, amely munkában résztvesz az igazgató, Kardhordó László és a gyakorló-iskolai tanítónő. A megadott utasítás alapján a tanítási tervezetet az egész osztály elkészíti s a szombati órán az tanít, akit a módszertan tanára kijelöl.

Március 3-ig 50 ízben volt gyakorlati tanítás s így mindenki egyszer, hét növendék kétszer tanított. Reményilem, hogy a tanév végeig mindenki 3-szor taníthat, mert márc. 3-tól mind a két órát gyak. tanításra fordítjuk s így hetenkint 8 növendék tanít. Ezen tanítások megbírálása nyomban a tanítás után történik.

A IV. éves növendékek szept. hóban a gyakorlati-kiképzésre szánt időt, heti 6 órát a gyakorló-iskolában töltötték, mikor is a gyakorló-iskola vezetője és a szaktanárok mintatanításait hallgatták, amelyek megtartása alul senkisé meg kívánta magát fölmentetni s így eddig már 33-szor volt mintatanítás. Tanév végéig még minden szaktanár tart mintatanítást.

A mintatanításokat olyankor tartottuk, amikor a szaktanárok más oldalulag nem voltak elfoglalva s így a tanításon tényleg részt is vettek. A tanítást mindenkor módszeres megbeszélés tárgyává tettük.

Október hó 2-án kezdték meg a IV. éves növendékek a tanítást s azóta hetenkint 3 órában egyszerre 2 tanteremben tanítanak s így egyre minden hónapban legalább egyszer kerül a sor.

Eddig 233 gyakorlati-tanítás volt s már mindnyájan 7-szer, néhányan 8-szor tanítottak.

A tanítások előkészítése az erre kijelölt órában csütörtökön 2—3-ig történik. Az előkészítésen ott van a testület minden tagja s a szaktanár, a pedagógia tanárai s a gyakorló-iskola tanítónője együttesen készítik elő a tanítást.

A gyakorlati-tanítások megbírálására hetenkint 2 órát fordítunk s miután a szaktanárok meghallgatják a tárgyuk köréből tartott gyakorlati-tanítást, résztvesznek annak megbírálásában is. A bírálatokról jegyzőkönyvet, a mintatanításokról és gyakorlatitanításokról naplót vezetünk.

(Sepsiszentgyörgy.)

Pálmai Lenke.

Egy-két megjegyzés a gyakorlati kiképzés kérdéséhez.

Igen tisztelt barátom, Farkas Sándor szerkesztő úr felkérésére, a pécsi róm. kath. tanítóképző praxisa kapcsán én is hozzászóllok a gyakorlati kiképzés kérdéséhez. Szavaim csak szerény visszhang akarnak lenni — hisz másra nem is tarthatok igényt — ama jeles cikkek után, amelyek ez ügyben avatottnál avatottabb pedagógusok tollából megjelentek, akiknek, nem tudom, ügybuzgóságát bámuljam-e inkább, vagy alapos tudását.

A „Magyar Tanítóképző“ szerkesztősége igen helyesen teszi, hogy e kérdést napirenden tartja és lapjában több szakember véleményét megszólaltatja, mert a „több szem többet lát“ elve itt is áll, továbbá erős reményünk lehet arra, hogy ha mi e kérdéssel sokat és alaposan foglalkozunk a nyilvánosság előtt is, az illetékes tényezők végül erre az ügyre is ki fogják terjeszteni figyelmüket, mert hogy e téren eleddig mulasztások történtek, az kétségtelen. Vagy nem erről győznek-e meg bennünket az e kérdésben megjelent cikkek? Ezek azt mutatják, hogy a gyakorlati kiképzésben „ahány a ház, annyi a szokás.“ Pedig az egyöntetűség nagyon kívánatos volna legalább is az eredmény biztosítása szempontjából, mert kétségen felül áll, hogy egészen más tanítókat képezhetünk, ha minden intézetben egy teljesen kipróbált és jónak talált módszer szerint vezetjük be növendékeinket a gyakorlatba, mintha intézeteink megannyi kísérletező állomásként szerepelnek, amelyekben a módszer annyiszor változik, ahányszor az igazgatói állásban változás történik. Köztudomásu dolog ugyanis, hogy többé-kevésbé minden újdonsült igazgató, lelkesedése egész hevével fog hozzá elődje alkotásainak lerombolásához, főleg a gyakorlati kiképzés és az ifjuság fegyelmezése dolgában. Igaz, hogy néha van is rá oka, de máskor, sok esetben, meg valóban csak feltűnési vizsketegből eszközli korszakalkotó (?) újításait, vagy épen korlátolt elfogultságból, melynél fogva annyira meg van győződve a maga elveinek kitűnőségéről, hogy azoknál jobbakat még elképzelni sem tud.

Ezen a dolgon csak úgy lehet segíteni, ha valamint a tantervben, úgy a gyakorlati kiképzést illetőleg is bizonyos egyöntetűsége törekszünk; marad még így is elég alkalma a tehetségnek és buzgóságnak, hogy a nem túlságosan szűkre kimérendő korlátok közt, a maga elveivel érvényesüljön, sőt kitűnjék.

Egyöntetűséget szeretnék látni mindenekelőtt a gyakorlati kiképzés céljaira megállapított órák számára nézve, de még ennél is előbb abban, hogy tulajdonképen melyik osztályban vegye kezdetét a gyakorlati kiképzés. Az új tanterv csak a harmadik osztályban kívánja a gyakorlati kiképzés megkezdését és az első két osztály növendékei számára még csak a gyakorló iskola látogatására sem ír elő egyetlen egy órát sem. Ezzel szemben az e kérdéssel foglalkozó cikkekből azt látom, hogy egyik-másik intézetben a második, sőt Pápán már az első osztálybeli növendékeket is bevezetik a gyakorló iskolába. Ép ily differenciák láthatók az óraszámot illetőleg is. A IV. osztályban, némely intézet heti 4, más

5 és ismét más 6 órát jelöl ki. Az új tanterv szerint a IV. osztályban heti 6, a III-ban heti 2 óra fordítandó a gyakorlati kiképzésre. Ezen órák mikénti felhasználását illetőleg is igen különböző az eljárás. Az új tanterv szerint a III. osztálybeli növendékek csak novemberben kezdenek tanítani; ezzel ellentétben némely intézetben már az év elején, másutt csak a második félévben lépnek fel, sőt egyik-másikban tán egyáltalán nem is tanítanak.

Mindezekre, de a gyakorlati kiképzés egész ügymenetének lebonyolítására nézve egyöntetűbb eljárást kellene követni. Meg kellene világosan állapítani az irányelveket a gyakorlati kiképzést vezető tanár részére, precízírozni kellene a szaktanárok és a gyakorló iskolai tanítók ingerentiáját a gyakorlati kiképzés intézésébe, szabályozni kellene a növendékektől követelhető munkatömeg mennyiségét, nehogy az e téren való túlságos kívánalmak őket felületessé tegyék, vagy a tanulástól elvonják. A tanárok közreműködéséből származó munkát illetőleg sem szabad túlságított követelményekkel fellépni, mert a túlnagy elfoglaltság, reakcióképen azt eredményezi, hogy bármily jóakarattal és buzgalommal szentelték légyen magokat eleinte a gyakorlati kiképzés ügyének, ha a fáradság évek multán erőt vesz rajtuk, felületesen veszik, vagy egészen elhanyagolják e téren való kötelességeiket, az ügynck mondhatatlan nagy kárára.

A cikkező urak egynémelyike, a gyakorlati kiképzésnek az új tanterv által kontemplált egész módozatát elhibázottnak és másként megoldandónak véleményezi és úgy vettem észre, hogy a legtöbben közülök a szaktanárok egészen aktív beavatkozását találják rossznak, helytelennek s az eredményt veszélyeztetőnek.

Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy egy kis jóakarattal, a legtheoretikusabb tanár is képes elsajátítani, a maga tárgyainak népszerű iskolai előadási módját, még pedig rövid idő alatt és oly mértékben, hogy növendékeit egész szakavatottsággal tudja bevezetni a praxisba. És hogy milyen emelő, buzdító hatása van a növendékekre az egész tanári kar buzgó közreműködésének a gyakorlati kiképzésben, azt intézetünkben tapasztalom. Hisz mivel is dokumentálhatnók hathatósabban a tanítói gyakorlatnak fontosságát, mintha mi mindnyájan vállvetett munkálkodással oda törekszünk, hogy növendékeink megállják majdan helyöket az iskolában.

Sokan attól félnek, hogy ha minden tanár maga adja elő a saját tárgyainak módszerét, szétforgácsolódnak a növendékek módszertani ismeretei, nem leend egyöntetűség a jelöltek módszertani tudásában. Én ezek félelmét sem találom megokoltnak, mert valamint a leghatalmasabb épület felemelésénél is meg lehet őrizni az összhangzatot, habár ezt ezer meg ezer ügyes munkás kéz hozza létre, csak legyen meg az egységes művezetés, úgy a gyakorlati tanítás körébe vágó módszertani ismeret-tömeg egyöntetűsége sem szenved az által, hogy annak közlésében több szakavatott elme működik közre, csak legyen meg közöttük az egyetértés az általános tanítási elveket illetőleg. Sőt ez a munkamegosztás egyenesen javára válik az ügynek, mert el nem vitatható, hogy a szaktanárok jobban ki tudják eszelni a magok tárgyainak legpraktikusabb mód-

szerét, mint egy olyan ember, aki talán azzal a tárggyal soha sem foglalkozott. Már pedig alig lehetséges, hogy az a tanár, akire a módszertan tanítását bizzák, minden tárgyban otthonos legyen, mindegyiknek lényegébe egyforma alapossággal tudjon behatolni és így minden tárgy módszerére vonatkozólag teljesen alapos útmutatásokkal szolgálhasson. A tanítóképző tanárok képesítésének legujabb megoldása szerint pedig, amely a szakképzettségre helyezi a súlyt, éppenséggel nem fog akadni ilyen általános képzettségű tanár és így, vagy el kell fogadnunk az új tanterv által életbe léptetett eljárást, vagy úgy oldjuk meg a kérdést, hogy a gyakorló iskola tanítójára bizzuk teljesen a gyakorlati kiképzést, aki ez esetben a módszertant is előadná. Más megoldás nincs.

II.

Még néhány szót a pécsi kath. tanítóképző gyakorlati kiképzéséről.

A pécscegyházmegyei hatóság ezelőtt három évvel az igazgatót, ki a módszertan tanára volt, bizván meg az egyházmegyei tanfelügyelettel, hogy e sok teherrel és munkával járó állást betölthesse, felmentette őt a tanítás kötelezettsége alól és a módszertan tanítására nézve úgy intézkedett, hogy minden tanár a maga tárgyainak módszerét adja elő eddigi óraszámának keretében; az általános tanítástán előadását pedig a pedagógia tanárára bízta, utasítván őt, hogy azt a viszonyok átalakulásáig a II. osztály tananyaga mellé illessze be.

Ezen intézkedés, amely egészen megfelel az új tanterv szellemének, a gyakorlati kiképzés egész ügymenetére kihatással volt. Míg ugyanis a szaktanárok eleddig az igazgató mellett, aki a gyakorlati kiképzést a maga egészében intézte, inkább csak hospitálókként szerepeltek, hetenként egy órát töltvén a gyakorló iskolában és a gyakorlati kiképzésben csak annyiban vettek részt, hogy a tanítási dolgozatokat tárgyi szempontból felülbírálták és a közös bírálatokon a fellépő felett véleményt mondtak, — ezen intézkedés óta teljes aktivitással befolyanak a gyakorlati kiképzésbe, amint az alább említendőkből látni fogjuk.

A IV. évesek nálunk heti 6, a III. évesek heti két órát töltenek a gyakorló iskolában, az előbbiek októberben, az utóbbiak a második félévben kezdik meg próbatanításait, amelyekre a tananyagot a gyakorló iskola tanítója jelöli ki az intézet igazgatójával egyetértőleg. A növendék tananyagát fellépése előtt 2 héttel kapja meg és annak mikénti feldolgozása iránt a gyakorló iskola tanítójától, esetleg a szaktanártól is utasítást kér. Elkészített dolgozatát legalább egy héttel fellépése előtt átadja a gyakorló iskola tanítójának, aki azt láttamozván, kiadja bírálat céljából a növendékekből alakult bíráló csoportoknak. Az igazgató a IV. éves növendékeket még az év elején csoportokba osztja; vannak nyelv- és fogalmazási tanalak, tanmenet és tananyag bírálók. Mindegyik csoport közös bírálatán, amelyen a IV. osztály főnöke is lehetőleg jelen van, kinevezett elnöke vezetése mellett, a maga szempontjából megteszi észrevételeit, amelyeket aztán a jegyző rávezet a dolgozatra és a bírálatot az elnökkel együtt aláírja.

Az így megbírált dolgozatot azután az utolsó csoport jegyzője átadja a szaktanárnak, aki úgy magára a dolgozatra, mint a bírálatokra vonatkozólag megteszi a maga megjegyzéseit, esetleg arra utasítja a dolgozat készítőjét, hogy észrevételeinek figyelembe vételével újra dolgozza ki tananyagát. Ha csak kisebb javításokról van szó, azokat a szélzeten eszközi a növendék.

Mielőtt a növendékek valamely tárgyból fellépnek, a szaktanár mintatanítást tart a gyakorló iskolában és azután a gyakorlati tanításra kijelölt minden órán két-két növendék lép fel a szaktanár jelenlétében mindaddig, míg valamennyi növendék meg nem próbálkozott azzal a tárggyal. Ez idő alatt az illető szaktanár óráit a többi tanárok töltik be. A bírálatot a tanár órái keretében tartja meg olyképen, hogy először néhány növendékkal mondat véleményt, majd a kérdéses növendék önbírálatát kéri ki, végül ő maga teszi meg észrevételeit. Ugyanakkor írja be az illető kalkulását a tanításból.

Miután a növendékek minden tárgyból felléptek, következnek az egész napi tanítások, amelyeken az igazgató és valamelyik tanár is megjelenik egy-egy órára. A gyakorló iskolában jelenlevő növendékek naplóikban jegyzeteket készítenek a gyakorló iskolai tanító, valamint a mintatanítást végző tanár előadásáról, ha pedig valamely társuk lép fel, kitöltik bírálati naplójuk rovatait. Bírálati naplónk, amelyet a győri kath. tanító-internátus alapja ad ki, igen praktikus. Rovatai a következők:

Név :	Idő :	Anyag :	Osztály :
<i>Modora :</i>			
Fellépése		A rendelkezésre álló	
Magatartása		idő felhasználása	
Előadása			
<i>Tanmenet :</i>		Nyelvezet	
Isméllés		Fegyelmezés	
Átmenet		Készültség	
Uj anyag elrendezése		Különös megjegyzések	
Összefoglalás			
<i>Tanalak :</i>			
Kérdések, feleletek.		Észlelhető-e	
Szemléltetés		haladás előző	
Értelmezés, bizonyítás		tanításához képest	
<i>Általános elvek :</i>		és miben?	
Az előadás vallásos,			
hazafias szellemű,			
meggyőző, érdekes stb.			
volt-e?			

A szaktanárok a bírálati naplókat időközönként bekérik és átvizsgálják, hogy meggyőződhessenek arról, vajjon a növendékek rendszeresen vezetik-e azokat.

Valaki azt vethetné szemünkre, hogy ilyen eljárás mellett, sokat szenved gyakorló iskolánk, mert tantervét össze-vissza kell kuszálni és míg az egyik tárgyból egy-két hét alatt a tananyagunk felét is elvégzik a gyermekek, a másiktól visszamaradnak hónapokra. Erre csak azt felelem, hogy gyakorló-iskolánk taneredménye meglepően jó, sőt kitűnő s azt hiszem, ez a felelet bárkit is meggyőz arról, hogy systemánk, ha különös is, de nem rossz. Egyébként nem mi vagyunk az elsők e methodus követésében; Retich és követői is ezt a módszert vallották.

(Pécs.)

Dr. Gyömörey Zsigmond.

Gyakorlati kiképzés az iglói képzőben.

A tanítónövendékek gyakorlati képzésével foglalkozunk a képzőben jelenleg a legtöbbit. Az érdeklődést felszinen tartja a tétel kiváló fontossága, de fokozza a vele való foglalkozást az a körülmény, hogy minden képző-intézeti tanár nemcsak hozzájuthat most már az őt, mint képző-intézeti tanárt, megillető joghoz, hanem kötelessége is e téren a munkálkodás. Az egymás után megjelenő közlemények eléggé mutatják az első rendű érdeklődést. A szóban forgó rendelet szabad teret és módot nyújt a kísérletezésre, így eléggé változatos terveket próbálnak ki a képzőnk s tanulságos véleményeket nyilvánítanak kartársaink. Az eddigi közleményekből az olvasható ki, hogy a bennünket érdeklő rendeletet több helyen az eddigi gyakorlati képzésre vonatkozó szokáshoz simítják. A mi képzőnk ettől az iránytól eltért s éppen e miatt lehet érdekes az iglói állami tanítóképzőnek a gyakorlati kiképzésre vonatkozó eljárása. Minthogy az új rendelet a IV. osztályra az idén nem vonatkozik, még csupán a III. osztály gyakorlati kiképzéséről fogok szólni.

A legtöbb képzőnél az eddigi szokás az volt, hogy a gyakorlati kiképzés, úgy szólván, teljesen a gyakorló iskola vezetőjének és az intézet igazgatójának, illetve a módszertan tanárának kezében volt. Próbát tettek több helyen a többi tanárok bevonásával is, de ez — minthogy ők az ötödik kerék voltak — kevés sikerrel járt. Mi próbaképen szakítottunk ez eddigi szokással, ma még persze korai volna az elért, különösen a növendékeket érintő eredményről szólni. Nálunk ez idő szerint a III. osztályban a gyakorlati képzés vezetői az egyes szaktanárok. Természetes, hogy a gyakorló iskola vezetőjének nélkülözhetetlen irányítása fennáll nálunk is.

Lényegesebb újítások nálunk a következők: a gyakorlati tanítókra a növendékeket a szaktanárok készítik elő, ugyanők nézik át a próbaleckéket s jelen vannak a gyakorló iskola vezetőjével a tanításon és vezetik a bírálatot.

Részletek a következők:

1. A gyakorló iskola vezetője előre kijelöli az egy havi tanítási anyagot.

2. A szaktanár a gyakorló iskola vezetőjével való előleges megbeszélés alapján előkészíti az egyes osztályt.

3. Az előkészítés szakok szerint történik; pl. a természetrajzra a természetrajz tanára, történelemre a történelem tanára készít elő.

4. A beszéd- és értelem gyakorlatokra valamint az írva-olvasás tanításra a módszertan tanára készít elő.

5. Az előkészítés alapján valamennyi növendék elkészíti tanítása tervezetét.

6. Tanítási tervezetekre két füzet szolgál.

7. A készített tervezeteket a szaktanár átnézi, kijavítja, azokra megjegyzéseket tesz akár írásban, akár é szóval.

8. Az előkészítést a tanár a saját óráinak keretében végzi, úgyszintén a javítás utáni észrevételeit is.

9. Heti két fél órában két növendék tanít és pedig osztott és osztatlan iskolában.

10. Tanításra a szaktanár jelöl ki az óra előtt növendékeket.

11. A gyakorlati tanításon mindig jelen vannak a III. éves növendékek, az előkészítő tanár és a gyakorló iskola vezetője. Természetes, hogy jelen lehet a tanárok közül bárki is.

12. A tanításról naplót vezetünk.

13. A tanítást bírálat követi, melyen azonban — tekintve a növendékek fölszaporodott írásbeli dolgait — jegyzőkönyvet nem vezetünk.

14. A bírálatot az előkészítő tanár vezeti.

15. A tanításon jelen lévő tanárok bírálatukat előzetesen a tanári szobában beszélik meg.

16. A bíráló észrevételeket először maga a tanító, aztán a hivatalos bíráló, majd a többi növendék teszi meg. Ezek után a tanító mégegyszer felszólalhat. Végül bírálnak a tanárok, illetve az előkészítő tanár.

Ezekből látható, hogy lényeges változás történt nálunk az idézett rendelet alapján a gyakorlati kiképzésben, nemcsak hogy munkát vállaltak ott a szaktanárok, hanem az ő kezükbe ment át a vezetés, irányítás.

De a sok szakács nem sózza-e el az ételt? Szabályrendeletünk kötelességünké teszi, hogy mindegyikünk tanítsa a szakjába tartozó tantárgy népkolai módszerét is, a módszertan tanára csupán a beszéd-értelem gyakorlatok és írás-olvasás módszerét veszi át részletesen, a többi tantárgyat csak általános vonásaiban. Ha tanítjuk, ha tanítani is tudjuk tantárgyaink módszerét, alkalmazhatjuk is azt, gyakorlatba is átvihetjük. Egyik nemcsak hogy maga mellé kívánja a másikat, de tökéletesíti, kiegészíti is kölcsönös egymást. Fonák dolog, ha én tanítom a tárgyam módszerének elméletét és más a gyakorlati részét. De kivihetetlen is a jelen körülmények között az az eljárás, hogy a módszertan

tanárának kezében legyen teljesen a gyakorlati rész; a sok előkészítés, a még több próbalecke átnézése, a bírálatok rendkívül túlterhelnék őt; így közösen osztozunk a terhen s szükségképpen figyelemmel kísérjük a gyakorlati tanításokat.

Mondhatom, hogy eddig elég szépen megy így a dolog nálunk. Lehet, hogy első évben, amíg mi magunk is elég sok tapasztalatot szerzünk, nem tökéletes a munkánk, de másrésről csakis úgy létesülhet szoros összeköttetés a gyakorló iskola és a képző között. Azután meg csak így ültethetik át teljesen a tanítók tanítói a tanítás mesterségének, művészetének egyéni jellegét a növendékek lelkébe. Így leszünk mi igazán tanítóképző-tanárok.

(Igló.)

Horváth A. Fános.

A gyakorlóiskolai tanítók és a tanítói szakképzés.

A tanítóképző tanárok orsz. egyesülete választmányának f. é. február hó 10-én tartott ülésén felolvasta: Hajtmann Pál.

Jelige: „A tanítóképző-intézet nem lehet más, mint szakiskola, amely kizárólag és teljesen a népiskolai tanítói hivatásra készíti elő tanítványait.“

(Miniszt. rend.)

Mélyen tisztelt Választmány!

A tanító- és tanítónőképző-intézetek új tantervének életbelépése, kibővítve az ismeretes miniszteri rendeletekkel, olyan nagy és általános érdeklődést keltett köztünk egy csapásra, mint aminőt a tanítóképzés terén eddig még soha nem tapasztaltunk.

A tanítónövendékek gyakorlati kiképzése, jobban mondva, a gyakorlati pedagógia egyszerre urrá lett a többi tárgyak között s mindenek fölé emelkedett. Senki sem beszél ma másról, csak a gyakorlati kiképzésről, a módszertannak megosztott tanításáról, meg a tanárok mintatanításairól. Sajnos, hogy ennek a szokatlanul nagy érdeklődésnek az alapja mindenütt az aggodalom.

Aggódnak a közműveltségi tárgyak szaktanárai amiatt, hogy a népiskolai módszertan tanításával és az elemi iskolai mintatanításokkal kibővítették a munkakörüket. Az aggodalom természetesen nem a munkaszaporulatból, hanem annak a szokatlanságából ered. De aggódnak a gyakorlóiskolák vezetői is a próbatanítások felszaporodott óraszámáért és a sokféle gyakorlóiskolai próba- és mintatanítások miatt. A rövidesen kialakult tanári közvélemény a komor megütközés hangján kiálja: mi lesz ebből?!

A kérdés aktuális volta és akut jellege arra ösztönözte a képző-intézeti gyakorlóiskolai tanítókat és tanítónőket, hogy a múlt nyáron a részükre rendezett tanfolyamon felhasználják az együttlét alkalmát és a

tanítóképző-intézeti szakképzés kérdésében a gyakorlóiskolai tanítók szerepéről és helyzetéről eszmecszerét folytassanak s konferenciáikból bizonyos megállapodást szűrjenek le. Erre az eszmecszerére azonban nem csupán a fent említett miniszteri rendeletek és az új tanterv indított bennünket, hanem főképen annak a 37 évnek a tanulságos tapasztalata, amely a népoktatási törvény életbe lépése óta eltelt és amely a magyar tanítóképzés ügyét annak látszólagos nagy haladása mellett legkevésbé éppen a szakképzés irányában fejlesztette.

En, mint a gyakorlóiskolai tanítók régebbi gárdájának egyik szerény tagja, ezekből a tanácskozásokból megbizást nyertem arra, hogy az itt kifejezedett eszméinket, mint a tanítóképzés ügyére vonatkozó javaslatainkat a tanítóképző tanárok országos egyesülete elé terjesszem azzal a tiszteletteljes kéréssel, hogy e javaslatokat az egyesület tenné magáévá és lenne rajta, hogy azok minélelőbb valóra is váljanak.

Ezekből folyólag tehát kötelességem, hogy az ország minden részéből egybegyűlt, állami és felekezeti tanítóképzőknél működő gyakorlóiskolai tanítók felfogását, véleményét és megállapodását a mélyen tisztelt Választmánnyal megismertessem. Hogy ezt itt most személyesen tehetem, hálásan köszönöm az egyesületünk érdemes elnökének, akinek szíves felhívása adott nekem erre alkalmat.

Mielőtt a pedagógiai szakképzés ügyére vonatkozó nézeteinket előadnám, előre is hangoztatnom kell különösen azt, hogy az 1906—7. tanévtől kezdve, amikor az új tanterv egész teljességében érvényre jut és életbe lép, a gyakorlóiskola egész apparatusának a kezelésére egyetlenegy gyakorlóiskolai tanító nem elég, mert ennek a terjedelmében és mélységében kibővült nagy munkának, ami jórészt a gyakorlóiskolai tanítóra vár, egy tanerő semmi körülmények között sem lesz képes megfelelni. Ami pedig a tanítási gyakorlatoknak hirtelen felszaporodó nagy óraszámát illeti, a gyakorlóiskola a mai állapotában, mint kísérletező terület, ennek szintén nem felelhet meg, mert egyetlen tanteremben, s aránylag kevés tanulóval nem lehet ennyi próbatanítást végezni, még akkor sem, ha a szülők és a gyermekek érdekét nem is vesszük figyelembe, pedig ezt éppen nem tehetjük az iskola népességének veszélyeztetése nélkül. Ebből a kényszerhelyzetből természetesen következnek most már az, hogy a képzőintézeti gyakorlóiskolákat a jövő tanévtől kezdve legalább két osztatúvá kell tenni és multhatatlanul 2 gyakorlóiskolai tanítót kell alkalmazni mindenütt. Ez a fejlesztés sürgős és elodázhatatlan már csak azért is, nehogy a szakképzés nagyfontosságú feladata, amelynek mostani nagyobb szabású tervezete kétségtelenül a tanítóképzés tökéletesítését célzó legjobb szándékból született, megoldatlanul maradjon és értéktelen zűrzavarrá váljék.

Mi gyakorlóiskolai tanítók, akik eddig a gyakorlati szakképzésnek úgyszólván képviselői voltunk, nem vehetjük ezt a lelkünkre.

A gyakorlóiskola megosztása és 2 gyak. isk. tanító alkalmazása azonban a tanítói szakképzésnek nem a lényege, hanem csupán a technikai része; a dolog szelleme, a tulajdonképeni lényeg egészen más. Az tudniillik, hogy amikor az új tanterv a szakképzést intenzívebbé óhajtja tenni, amikor a tanítóképző-intézetnek a szakjellegét és az *igazi*

tanítóképzést a rendelet soraiból kiérző nemes idealizmussal az élő tanításra, a gyakorlatra alapítva biztosítani akarja: akkor kik és milyen alapon képzett tanerők legyenek azok, akikre a szorosan vett elméleti és gyakorlati szakképzés vezetése és végrehajtása bizassék, akik a nagyszabású tervezet nemes intencióinak mindenképpen megfelelő képességgel és tökéletes arravalósággal bírjanak? És milyen szerepet töltsenek be a jövő szakképzésének nagy munkájában a gyakorlóiskolai tanítók?

Ebben az igazán komoly és fontos kérdésben megkísérlem szerény véleményemet, amely fővonásaiban megegyezik a gyak. isk. tanítók közfelfogásával, az alábbiakban kifejtteni.

Az új tanterv kiadását kísérő miniszteri rendelet a tanítóképzésben a pedagógiai tárgyaknak a helyét és rangját pontosan megjelöli ezzel a sarkalatos kijelentéssel: „Teljes mértékben elismeri az új tanterv és méltányolja a pedagógiai elméletnek és gyakorlatnak nagy jelentőségét a hivatásszerű képzésben s ehhez képest fentartás nélkül megadja nekik az elsőséget a többi tantárgyak között.” De nem kicsinyli emellett a rendelet a többi tantárgyak fontosságát sem, mert más helyen meg így szól: „A tanítóképző-intézet tanulmányi rendjében a közműveltségi tantárgyak ép oly lényegesen hozzátartoznak a hivatásszerű kiképzéshez, mint a pedagógiai tárgyak és a tanítói gyakorlat.”

Ez szóról-szóra igaz, mert bizonyos, hogy a tanítói szakképzést éppen a közismereti tárgyakban való jártasság teszi bensőleg tartalmasabbá és értékesebbé, sőt külsőleg is az adja meg neki a komolyabb színt; ebből kell kiépülnie és ezen kell nyugodnia a tanítói gyakorlat művészetének. Azért a tanítóképzőkben az egyes szaktudományok tanítása igazán lelkiismeretes, alapos és gondos munkát kíván, mert enélkül a gyakorlati szakképzés is csak sekélyes eredményre juthat. Példa erre a gyakorlóiskolában folyó próbatanítások alkalmával, sajnos, elég akad igazolásul. A képző-intézeti növendékeknek a tudományok elemeiben való tájékozatlansága a gyakorlati szakképzés haladó szekerének a kerékkötője. Ennyit szükségesnek tartottam elmondani a közismereti tudományok tanításáról és szerepéről a tanítói gyakorlatokban.

A gyakorlati szakképzésnek, habár ez a közműveltségi tárgyakból szerzett tudásra támaszkodik, megvan mégis a maga különleges és önálló működési köre. A tanítások tárgyi igazságait ugyanis nem kutatja, mert azok tudását egyszerűen feltételezi és mégis követeli, hanem állandóan arra törekszik, hogy a tanítónövendékek azt a művészetet sajátítsák el, miként kell a tudományokból szerzett kincseiket a tanítványok lelkébe átültetni. Eljárásában tehát a szakképzés a nem pedagógiai tárgyak tanításaitól egészen független. Hatását tekintve pedig sajátos és nagybecsű ereje van abban, hogy a pedagógiai szakműveltség nyújtása mellett megindítja és irányozza a növendékekben a tanítói egyéniség kialakulását. Éppen ezért, tehát önállóságánál, valamint hatásaiban és céljában más tárgyaktól különváló sajátosságánál fogva sehogysem célszerű a gyakorlati szakképzést a többi tudományok tanításával egy kalap alá vonni. Ellenkezőleg: feltétlenül kívánatos, hogy az elméleti és gyakorlati pedagógia tárgyai az eddigi hibás gyakorlattól eltérőleg valakára külön szaktanárt nyerjenek. Olyan tanárt, aki erre a szakra külön szerzett képezése

mellett kizárólag csak pedagógiával foglalkozzék és akinek a hivatása, tehát tanári életének feladata, ne legyen más, mint az, hogy magát a nevelés és oktatás elméletében és gyakorlatában folyton képezze és tökéletesítse. Aki a tanítónövendékeknek a tanítói gyakorlatok tapasztalataiból leszűrte és folytonosan a gyakorlattal támogatott és igazolt methodikai és didaktikai ismereteket ne a könyvből, hanem az iskolai életből nyujtsa. Aki a növendékeknek a személyes meggyőződés, a tapasztalatok gyűjtése és ezzel a tanultaknak a lelkökben igazsággá jegecítése céljából végzendő tanítási gyakorlatait maga vezesse. Ki tagadhatná, hogy *neveléstani és módszertani tételeknek igaz tartalmat csak a gyakorlati tapasztalatok adnak*. Hiába a tanár elméleti, mondjuk mély-séges tudománya, ha nincs hozzá tanítói gyakorlata, a kis gyermekek lelki világából merített és meg-megújuló bőséges tapasztalata. Az ilyen tudomány lehet mutatós, sőt szép is, de *hiányzik belőle az élet*. Olyan, mint a régi pénz, amelynek van ugyan anyagában valami értéke, de nem lehet forgalomba hozni.

Ne feledjük, hogy a pusztá szótanítás és szótanulás átka, amely a szellemet lenyűgözi, s a gyakorlati irányban való fejlődést megbénítja, a legsúlyosabb károkat épen a tanítóképzésben okozhatja, aminthogy eddig a nagymérvű hátramaradással okozta is.

A pedagógiai szakképzésnek eddig szokásban volt módja tehát nem járt, s ma sem jár a helyes úton, mert a pedagógia tanárai, akik ezt a legfontosabb tárgyat többnyire más tárgyaik mellett, mint nem szaktárgyukat tanítják és habár sok esetben elismerésre méltó komolysággal és a tárgy iránt való szeretettel, mégis magyarázataiknak értelmessé és világossá tételéhez *épen azokkal az ismeretekkel és tapasztalatokkal nem rendelkezők, amelyeket kizárólag csak az elemi iskolai tanítás és nevelésben lehet megszerezni*. Ezek nélkül a neveléstannak, de különösen a módszertannak a tanítása nem vezethet a kívánt sikerre. És nem vezethet azért, mert a neveléstan és a tanítás módszertana nem elméleti okoskodásokból, hanem a gyermeknevelésből és a gyermekek tanításának a gyakorlatából született, és épen ezért *nem is egyéb az, mint a helyes tanítói és nevelői eljárás magyarázata*. Csakhogy azt a magyarázatot mindaddig senki sem értheti meg a maga teljességében, még tanár sem (bocsánat a merésznek látszó feltételezésért), amíg a tanítói gyakorlatok nem nyujtanak hozzá kellő szemléletet és meggyőződést.

Ne az tanítsa hát a népiskolai neveléstani és módszertani, aki a népiskolai kis gyermekeket nem is ismeri; aki maga nem tanított és nem nevelt éveken át gyakorlatilag. Hiszen a gyakorlati pedagógia szaktanárának tudnia és gyakorlatból ismernie kell azt, hogy *a jól képzett tanító módszere nem más, mint ügyes és észszerű alkalmazkodás a tanítás és nevelés léptennyomon változó körülményeihez*. És ezek a körülmények ezerféleképen alakulnak a kis gyermek lelkének individualis alkotása, életszervei és életkörülményei szerint. Azért sok idő, sok gyakorlat és nagyon sok tapasztalat kell ahhoz, hogy valaki tanítói eljárásában mindig a leghelyesebb utat követhesse.

És ha valaki a kellő gyakorlatot meg is szerezte a tanításban, még nem bizonyos, hogy ezzel kiváló tanítóvá is lett, mert a sok gyakorlat

és tapasztalaton kívül ahoz, *hogy valaki az ifjúság mintája és hivatott vezetője legyen a tanítói gyakorlatokban, feltétlenül szükséges, hogy ezek mellett még különös tanítói arravalósággal is bírjon, legyen benne úgynevezett tanítói talentum.* Enélkül lehet ugyan akárki is elég ügyes mestere a tanítói teendőknek, de nem lehet öntudatos alkotó; *nem lehet művész, aki a neveléstani tételek holt betűibe lüktető, vonzó, cselekvésre ösztönző életet leheljen.* Pedig a pedagógiai szaktárgyak tanárának *ilyennek kell lennie.*

Mindezekből félremagyarázhatatlanul következik, hogy a *nevelés-oktatástan tanára legyen egyúttal kiváló tanítói arravalósággal bíró gyakorló tanító,* mert „az elméletet csak így lehet gyakorlativá tenni és a tanítói gyakorlat szolgálatába állítani“, amint azt igen bölcsen kívánja a már idézett miniszteri rendelet, melynek a következő szakasza szintén idevág és különösen figyelemre méltó: „A tanterv nem kíván anthropológiát, psychológiát, didaktikát *a maga rendszeres teljességében,* hanem mindegyikökből csak azt és annyit, ami szükséges ahoz, hogy a nevelés-tanítás *tudatos, tehát művészi és ne mestersegszerű legyen.* Többet sem a cél nem követelhet, sem a tanítóképző intézet körülményei nem engednek meg.“

Nem szólok ezuttal a népiskolai módszertan tanításának a decentralizálásáról, aminek célszerűtlenségét különben az elmondottak alapján könnyen át lehet látni, hanem ismételten hangsúlyozom, hogy *tanítóképző-intézetben minden tantárgynak, s így a pedagógiai tárgyaknak a tanítása is bizassék külön szaktanárra.*

A tanítói gyakorlatokban való képzést pedig feltétlenül azokra a tanárookra kell bízni, akiknek a tanítóképző intézetben épen a népiskolai tanítás és nevelés a szakmájok, és akiknek a mintatanítások tartása, a gyermekek iskolai nevelésében és minden tanítói funkcióban a mintaszerű eljárás bemutatása a főfeladatuk. *Ezek a gyakorlóiskolai tanítók.* Hiszen a dolog természetes rendje az, hogy amiként a többi tárgyak tanítását a leginkább hozzáértő szaktanárok kezébe adják, a gyakorlati pedagógiát a módszertannal szintén a legilletékesebb szakemberre kell bízni, máskülönben az eddigi eredménynél nagyobbra, értékesebbre ezután sem fogunk jutni. Már pedig az a fejlődés és a haladás szempontjából tekintve, nem kívánatos. Gondoskodni kell tehát arról, hogy ezentúl csak azok a tanárok tanítsák a módszertant és vezessék a gyakorlati kiképzés munkáját, *akik a gyakorlóiskolai osztályokat is vezetik s így elemi iskolai tanítással gyakorlatilag is foglalkoznak.*

A gyakorlóiskolai tanítók különben is az elemi iskolai tanításon kívül eddig is végeztek, és végeznek ma is tanári teendőket, mert a III. és IV. éves tanítónövendékeket előkészítik a tanítási gyakorlatokra. Kioktatják a tanítási tervek elkészítésére; átvizsgálják és kijavítják a próbatanítások terveit, mint írásbeli szakdolgozatokat és végül a megtartott próbatanításokat előszóval is megbirálják.

A tantervnek az a rendelkezése, mely ezeket a tanári teendőket a gyakorlóiskolai tanítóra bizza, ezzel nyilvánvalóan el is ismeri, hogy *a tanításbeli szakdolgozatokban a tulajdonképeni szaktanár a gyakorlóiskolai tanító.* Az ők mostani munkakörük mindazonáltal a legkevésbé sem

prejudikálhat a jövő fejlődés irányának. Nem is azért említettem fel, hanem csupán a való tényállás jelzése végett, az igazság érdekében; mert kétségtelen, hogy a tanítóképzés szervezetének *ez a része* sem született *a kellő ok nélkül*, hanem épen bölcs belátásából azoknak az igazságoknak, amiket e szerény értekezésem során fejtegetni szerencsés voltam.

A tanítói szakképzés tovább fejlesztése, erősebb és biztosabb alapokra helyezése, tehát a gyakorlóiskolai tanítókat, mint szakerőket figyelmen kívül nem hagyhatja. Erős a meggyőződésünk, hogy a tanítóképzők szakjellegének és a gyakorlati szakképzésnek azzal lehetne a legjobb szolgálatot tenni, ha a *gyakorlóiskolai tanítók sorából vennék azokat a tanerőket, akikből a nagy hivatásra egészen alkalmas és kiváló tanítói kvalitással bíró pedagógiai szaktanárokat lehetne képezni.* Természetesen a gyakorlóiskolai tanítókat is ennek a célnak megfelelően kell majd az újabb alkalmazásoknál, illetőleg kinevezéseknél megválasztani.

Ezzel a móddal — azt hisszük — sokkal természetesebb irányban fejlődnek a tanítóképzés, mint ha például a tisztán elméletileg képzett tanárokat utasítanak arra, hogy magukat a gyakorlati tanításokban és az összes tanítói teendőben igazi szaktanárokká képezzék. Ennek, azt hiszem, nagyon későre, de teljesen talán soha sem lenne meg a kívánt sikere, különféle okokból.

Nem kételkedem abban mélyen tisztelt Választmány, hogy az elfogulatlanul ítélő tanítóképző tanárok kivétel nélkül a haladás zászlója alá sorakoznak és rajtok nem fog múlni a szakképzés kérdésének a leghelyesebb és a legteljesebb megoldása.

Sok mondani valóm volna még erről a nagybecsű kérdésről, de e választmányi ülésnek úgyszólván kimért ideje korlátok közé szorítja előadói feladatomat. Nem folytatom tovább, hanem pontokba foglalom javaslatainkat, amelyek a gyakorlóiskolai tanítóknak a tanítónövendékek gyakorlati kiképzésébe való teljesebb bevonásáról, a tanítóképző-intézet egységes működésébe való szorosabb beillesztéséről és a jelenlegi anyagi helyzetük javításáról szól.

Íme a javaslat:

1. Az ezután megüresedő tanító- és tanítónőképző intézeti gyakorlati tanítói és tanítónői állások kizárólag csak olyan elemi népiskolai tanítókkal, tanítónőkkel töltsenek be és csak ideiglenesen, akik elemi népiskolai tanítói oklevéllel bírnak, és valamely nyilvános elemi népiskolánál már legalább 6 év óta önállóan tanítanak s tanítói működésük minden ágában kiváló tanítói rátermettségök és képzettségök mellett nagyfokú tevékenységet fejtenek ki és ezeknek megfelelő eredményt tudnak felmutatni.

2. Ilyen kiváló tulajdonságokkal és képességgel bíró tanítók és tanítók és tanítónők a megüresedett gyakorlóiskolai tanítói állásra egyelőre ne neveztesse ki, hanem csak szolgálatátételre rendeltessenek be a tanítóképző-intézethez megfelelő működési pótlék élvezése mellett.

3. A szolgálatátételre így berendelt gyakorló-iskolai tanító- és tanítónő jogot nyerjen arra, hogy a berendelés napjától számítva 5 éven belül

tanári szakvizsgálatot tehesen a tanítóképző-intézeti tanárvizsgáló-bizottság előtt az összes pedagógiai és az ehez tartozó filozófiai tárgyakból.

4. Ha a szolgálattételre berendelt gyakorló-iskolai tanító és tanítónő a pedagógiai szaktanári vizsgálatot jó sikerrel letette s erről oklevelet mutat fel, ezzel igényt szerez arra, hogy tanítóképző-intézeti rendes tanárrá, tanítónővé neveztessek ki, aminek a tanári oklevél megszerzése után 1 év alatt be is kell következnie.

5. Ha a gyakorló-iskolai tanító vagy tanítónő a szaktanári vizsga letétel után képző-intézeti rendes tanárrá neveztetett ki, ettől fogva anyagi ellátásban, rangban és címben a képző-intézet többi tanáraival mindenekben teljesen egyenlő jogosultsággal birjon.

6. Minden tanítóképző-intézetnél legalább két gyakorló-iskolai tanító legyen. Ezek a kettő osztott gyakorló-iskolában tanítsanak, mintatanításokat tartsanak és a gyakorlati kiképzés összes teendőit egyetértve végezzék.

7. Közülök a rangban idősebb gyakorlóiskolai tanító, illetve képesített pedagógiai szaktanár a pedagógiai tárgyakból egyelőre legalább az oktatási módszertant tanítsa a képző-intézeti növendékeknek.

Addig is, amíg ilyen tanerők fognak rendelkezésre állani, a módszertan tanítása bizassék az idősebb gyakorló-iskolai tanítók közül az illető tanítóképzőknél azokra, akiknek az elemi-iskolai képesítés mellett polgári-iskolai tanári oklevelök is van.

8. A pedagógiai szaktárgyak elméleti része is a szakképzés fokozatos fejlődése rendjén mindenütt gyakorló-iskolai tanítóból képzett szaktanárra bizassék.

9. Kérjük végül a jelenlegi gyakorló-iskolai tanítók anyagi helyzetének méltányos javítását is, mely a következőképen volna megoldandó: felerészben vitessenek át most a gyakorló-iskolai tanítók a IX. fizetési osztály harmadik fokozatába egyszerre a kinevezés sora szerint. A többiek és velök aztán valamennyi kinevezett gyakorló-iskolai tanító és tanítónő a fennálló szabályok szerint haladjanak előre a IX. fizetési-osztály minden fokozatában addig is, míg ezen itt előterjesztett javaslataink valóra válnak, s ezzel ez az ügy is végleg rendeződik.

10. Egyesületünk tegyen lépéseket a felekezeti hatóságoknál is a tanítóképző-intézeti gyakorló-iskolai tanítók helyzetének javítása érdekében és kérje emellett a fentebbi 1—8 pontba foglalt javaslatainknak elfogadását és megvalósítását.

(Déva).

ELMÉLET.

Az „élettani és lélektani alap“ a pedagógiában.

A kritika — nem ugyan mindenféle téren és körülmények közt — de igen sokszor kötelez. S én most úgy érzem, hogy előbbeni cikkemben akként tárgyaltam a címben megjelölt kérdést, hogy az kötelez elmondanom, ha van valami, e kérdést előbbre vihető mondani valóm.

Azt is érzem, hogy vannak, talán nem éppen értéktelen mondani valóim. Nem azért, mintha tiszta objektív, tudományos igazságokat s ujakat tudnék mondani, hanem első sorban azért, mert objectív, tudományos igazságokra törekszem. S ebben az esetben az vigasztal, hogy ha mögötte maradok is az objektív, tudományos igazságnak, objektív érték lehet vizsgálódásom módszerében. S ha ez nem annyit érő is, mint az előbbi, de nem kicsinyelhető.

Másodszor talán sikerülend, ha nem is mindenben objektív tudást produkálnom, legalább erős meggyőződésen alapuló, érvekkel támogatott véleményeket előadnom, amelyekből — ki tudja — valamikor objektív tudás is lehet.

I. A módszer. Ugy gondolom, úgy tapasztalom, hogy a gondolkodás terén gyakorlott elmében minden fogalom nemcsak kisebb-nagyobb ismeretegység lehet, hanem bizonyos energiát is képvisel; gondoljunk akár a fizika helyzet-energiájára. (Kérem e cikk t. olvasóit, hogy e gondolatot semminemű mechanikai irányu filozófiára ne vezetgessék vissza, mert ez azoktól független tapasztalat.)

A fogalom azonban úgy előbb, mint utóbb említett szerepét csak úgy töltheti be, ha mennél teljesebb, alaposabb, világosabb, tisztább. Ha nem ilyen a fogalom, úgy fokról-fokra lefelé kevesebb helyzetenergia érvényesülhet benne, t. i. annál kevésbé lehet — bármily körülmények közt — indíték arra, hogy közvetítését objektív tudáshoz jussunk.

E hiányos esetben csak az elme mozgásenergiája érvényesülhet, amely fogyatékosabb tartalommal, anyaggal is alkotásokba foghat, de ebben az esetben is fiktív az alkotása, t. i. a reális valónak nem megfelelő.

Fogalmaink teljessége, tisztasága esetén minden odavonatkozó ismeretet kritika tárgyává teszünk, elemezzük, rágunk; ellenkező esetben elfogadjuk (legalább hajlandóságunk van erre), ami új vagy újnak látszik előttünk, vagy azt, ami tekintélyesebb forrásból származik.

A fogalmak teljessége, tisztasága hiányzik egész pedagógiánkban s így (maradjunk a tárgynál!) az élettanban és lélektanban is.

a) Élettan. Az új tantervig a testi élet ismertetése főképp anatomia volt — a doktorok kezében; ma pedig többnyire könyvtudomány. Annak igazi élettani és pedagógiai szempontja nem volt, ebből hiányzik a szervezet és a szervek funkciójának biztos ismerete, mert azt nem elég olvasni, azt boncolásokból, készítményekből látni, érzéklni kell.

Mi más fogalma van annak pl. a szemről, aki előtt akár egy friss állati szemet felboncolnak, mint aki annak szerkezetét csak könyv után ismeri. Aki meg idegszálat nem látott, azt a könyvek alapján képzeletben megtestesíteni egyáltalán nem képes. Már pedig kételkedem abban, hogy a legtöbbször ilyen boncolásokat végezhetne, abban is, hogy mindeki látott volna.

Ott van az agy! Mennyi dolgunk van nekünk ezzel!

De ismereteink a főbb tagozatok neveinek elmondásával majdnem kimerülnek. Hogy fekszenek ezek a részek? Hogy indul az a 12 idegszál? stb. már abból a szempontból is fontosak, hogyan gondoskodjunk a védelemről.

A kritikai résszel előbbi cikkemben végezvén, nem folytatom ezt tovább. De ennyiből is világos, hogy nekünk boncolások, készítmények alapján kell megismerkednünk az életszervekkel s amennyire lehetséges így funkciókkal is megismerkednünk, hogy tiszta és mennél teljesebb fogalmaink legyenek.

Ez módszerbeli haladás volna, a testtani pozitív ismeretek növekedésén kívül, a pedagógiára nézve is. Első haszna abban rejlenék, hogy tudnók, mi a változhatatlan és mi a megváltoztatható testi életünkben, tehát azt is, hogy mire vállalkozhatik, aki embert akar alakítani. Tudnók, hogy a különböző funkciók hol kereszteződnek, hol volnának az embert alakítani akarónak okadatolt problémái, mert ma problémáink nincsenek. Akinek az van, az már a tudományban nem szegény.

Második haszna az volna, hogy aki tájékozódott, annak nem lehet mindent összebeszélni s az nem ül fel mindennek.

Fiziológiai szempontból fogalmaink tisztasága így lenne működő s esetleg produkáló energia.

Kevesen vagyunk tanítóképző-tanárok, óhajtandó, hogy e kevés mind energia legyen, t. i. alapfogalmi alapján alkotásra is képes legyen.

Ezen csak célszerűen rendezett tanfolyam segíthet addig is, amíg az új tanárnemzedék más készültséggel foglalja el helyét.

b) *Lélektan.* Ebben még szembetűnőbb a fogalmak teljességének és tisztaságának hiánya. Másból egyáltalában nem gondolom megmagyarázhatónak azt az állandó nagy hatást, amiben e szempontból a külföld alatt vagyunk.

Van-e témánk magunknak, amit ne azért tárgyalnánk, mert azt a külföldön szőnyegre hozták? Csak folyóiratainkat, felolvasásainkat kell e szempontból figyelemmel kíséreni. S miért van ez így? Mert a tiszta teljes fogalmakkal bíró kritizál, rág; a másik csak elfogad. Nem a magyar, talán másokra, idegenkedésre hajló természet itt az ok, hanem a tájékozatlanság; a magyar csak a médium.

Például érzet, érzetinger, érzékéret, közérzet, érzethangulat, érzelem, érzés, «benyomás», mozgás, akarat, vagy a hangulat funkciói stb. közmegegyezés vagy tartalmi, legalább általános egyöntetűséggel forognak-e köztünk?! S mihelyt ez nincs meg, kész a homály egymás megértésében is, de kész az is, hogy a csodabogarat egyszerűen tudomásul vesszük, ahelyett, hogy lebunkóznók vagy spirituszba tennők.

Ide a fogalmaknak majdnem olyan megállapodása volna szükséges, mint a helyesírás iskolai módja. Vagy általános megállapodás kellene, legalább egyideig, a legjobb kútfő alapján.

Valahogy, de itt van legsürgősebb tenni valónk! S mihelyt itt sikert, valami biztonságot érünk el, bizonyosra veszem, hogy többet produkálunk, mert nem bábeli nyelven, hanem köznyelven kezdünk beszélni. Megértjük egymást s energiánk nem különcködésekben merül ki, hanem alkotásokban értékesül.

Nem borulunk le képzelt nagyságok előtt, hanem a magunk szemével látunk, a magunk fejével gondolkozunk.

A tiszta fogalom s buzgóságuk versenyre lépnek az indítékban. Tárgyilagosaak leszünk, egymást megbecsüljük, senkit, aki munkás, nem kicsinylünk, de nagy képeket sem imádunk.

Amit eddig előadtam, az is mind haladásunk módszerére vonatkozik s az eddigiekben is benne van, hogy tanulmányaink célját és eszközeit meg kell változtatni, legalább is módosítani kell.

A módosítás röviden kifejezve tehát a következőkben állana. Igyekezzünk inkább kisebb körben, de biztosabb léptekkel haladni. Mozgási területünk olyannyira a mienk legyen, hogy mi — abban általánosan, egyformán tájékozódottak lévén — mindent annak biztos pontjaihoz hozzámérhetünk.

Nem az a fő tehát, hogy mennél több formára tudjunk hivatkozni, azokat címeikkel, jelszavakkal emlegetvén vagy ismertetvén, hanem az, hogy anyagunknak, területünknek feltétlen urai legyünk. Ne azé legyen a palma, aki sokféle tekíntet, hanem azé, aki első sorban kis területünket tekintvén, azt intenzíve műveli, mélyen szántja.

Továbbá csak a bizonyos után induljunk, t. i. hétköznapon; de bizonytalan, habár magunkban értékessé válható kérdések csak ünnepnapí foglalkozásaink legyenek.

Hogy erre szükség van, azt egy tekintet csak lélektani kézikönyveinkre is, egészen okadatolja. Hátha még lélektani beszélgetéseink gyorsírói feljegyzésben előttünk állának!

Szóval inkább kisebbkörű, de biztosabb és ha nem objektív tudás is, de erősebb meggyőződések kelleneek.

S itt valaki e megjegyzésekre ellenvetéseül akár nevetethne is, mert a lélektanban alig van biztos pont — mondván; itt minden szubjektív.

És én nem fogadnám el ezt az ellenvetést. Nem, mert a különböző pszichológiai rendszerek egymásra nézve értéktelenek lehetnek, de egynek a keretében vannak biztos pontok. S mihelyt nem ötőlünk-hatolunk egyikből a másikba, hanem a legjobbat munkáljuk, mindjárt meglehet az egységesség, biztonság. Aztán úgy némi megalkuvásba lépő fogalmaink sok főben működvén, eredményeik visszavetődnek s az egyszeres erő minden egyes esetben megsokszorozódik.

Ehhez végül még csak az volna szükséges, hogy egyesületünknek e munka irányzására volnának szemei. S ez bizonyára nehézség, mert az egyesületnek, mint ilyennek adminisztratív és szervezeti természete-

tüek a feladatai. De hiszen e tudományunk elővitelének szervezése is szervezeti kérdés volna.

Talán minden választmányi és közgyűlés kettős feladatot láthatna maga előtt: egy más és egy ismeretterjesztő feladatot, mely esetben minden gyűlés tudományos tartalma is volna, az előzetesen feltételezett bizottságok működése, irányítása alapján. Sorozatos előadások, a legmodernebb szemléltető eszközökkel — a pedagógia legkülönbözőbb ágai-
ból — lapunk ezirányu közreműködése, a tagok buzgalma stb., ami jellemez már bennünket, — bizonyára nem maradnának nyom nélkül.

c) *Pedagógia.* Ebben a módszerünkben azt a hibát lehet felfedezni, hogy eljárásunk mikéntjét mindig az állapítja meg, miszerint lelkünk tartalma, hajlandósága alapján mivé óhajtjuk alakítani a gyermekeket. Mai pedagógiánkban nem az a fő, hogy mi a gyermek, micsoda fejlődést szabott meg számára a természet, hanem az, hogy mik vagyunk mi s mit akarunk mi. Pedig sohasem volt annyi gyermekpszichológia, mint most.

Talán az volna a legszigorubb nevelés, amely azon elvek szerint nevelne, amint a természet nevel, mert akár nevelünk, akár nem, a gyermekből aktiv idegen közreműködés nélkül is ember lesz, valamilyen.

A tervezet nevelő elve és eszközei a *játékban* található fel. S ha e téren vizsgálódunk, a gyermek játékaiban minden vonás benne van — nevelőleg, amit az összes nevelők valaha erre nem gondolván is kitaláltak. Nevezetesen a játék izomfejlesztő, testedző, tehát fiziológiailag ható; ismeretterjesztő, mert a képzeteket szaporítja; érzelmet keltő, egoizmust elnyomó, altruizmust fejlesztő; akaratot edző, elhatározásokat keltő; tehát pszichológiai; a felfogást és végrehajtást gyorsan összekapcsoló, tehát ügyesítő; a pszichofizikai parallelizmust legszebben feltűntető; szociális természetű volt, mielőtt szociális pedagógiáról beszéltek volna a pedagógusok; ethikai és vallásos érzelmeket keltő, hazafiságra ösztökélő; okos foglalkozásokra indító; a gyermeki önmunkásságot ingerlő stb. stb. Mit mondják még? Van-e hát tökéletesebb pedagógia, mint a természeté: a játék. És főképp, van-e kellemesebb, boldogítóbb pedagógia?! S miért ilyen? Mert életelve a gyermekkor kifejlődésének.

Nem tehetnénk mi ilyen egyetemes, eredeti és emberi természetük-
ből folyó elvet pedagógiánk alapjává, amiben annyi abszolút van, hogy míg az emberi természet ez maradna, csak részleteiben kellene módosítgatni, az alapelv nem változnék?!

Ez majdnem a Kolumbus tojásának látszik.

Én célszerűnek látnám, nem oly kommentálással, ahogy a játékos képes ABC mondja, hogy tudnillik játszva tanuljon a gyermek. Nem ez az a gondolat, amelyet én a játék természeti elvének vallok. Ez csak egy félremagyarázott kis részlet, sokszor szépen hangzólag, de a fejlődésre esetleg végzetesen alkalmazva. Mert a játék csak a gyermekkorban tart és csak előkészítő, az élet pedig, s úgy a tanulás is, nem játék. Hanem úgy fogják fel a dolgot, hogy amennyiben a játék egyetemesen képző, s mindenhol a gyermek természetéhez igazodik, akként járjon el pedagógiánk.

Azonban ne csak játékkal akarjunk nevelni, hanem lessük el azokat az eszközöket és szervezetet, amelyek a játék egységéből ki-

olvashatók és azokból, a játék folytatásaként, de az élet fontosságának megfelelő pedagógiai rendszert építsünk fel, nemcsak játékkal.

A játék elvei kellene nekünk egyetemes alapul, de nem maga a játszás — ennek folytatásaként.

A játékokban két fokot különböztetek meg. A pár éves koron belül a gyermek játéka csupán automatikus, nem tudatos, célszerűen rendezett mozgásokból áll; ösztönszerű. Azonfelül a játék annak végigcsinálása, mit a gyermek megismert, vagy érzelemben és törekvésben ki akar fejezni, vagy amint képzelete naivul megteremtett; ő annak látható alakot teremt.

Példák . . . Zoltánnak, a kis fiúnak 7-ik évéből:

Eszi a burgonya-salátát, melynek egyedei gúla-alakúak voltak. Egyik darabka éppen a lapjára állott az ő tányérjában. Nézi, és így kiált fel: „Nini, ez éppen olyan, mint Egyiptomban . . .“ Nem tudott tovább nyilatkozni, de kiderült, hogy a piramisokra gondolt s azokat Egyiptommal kapcsolatban jegyezte meg. Tovább, evésről csak úgy volt szó, mint játékról — az ebédnél.

Máskor játékvonatjával játszik. Egyszer az apjához megy s a délelőtt folyamán eltört kampós szeget kéri, melynek kampója megmaradván, olyan volt, mint valami kalapács. Minek? — kérdezi az apja. Meg akarom kopogtatni a vasuti kerekeket, hogy a hosszú útban nem repedeztek-e meg — feleli ő. Igen, mert látta, hogy nagyobb állomásokon a kocsik kerekeit egy kék zubbonyos végig kopogtatja, hogy épek-e.

Máskor megy nagyanyjával az utcán és messze elszaladgál mellette és körülötte. Nagyanyja rászól, hogy menjen melléje s fogja őt karon. „Igen, feleli a fiú 67 éves öreg anyjának, — hogy azt higgyék, hogy a férje vagyok.“

Ez utóbbi sem egész játék, mint az első eset, de azzal vegyes.

Az első két esetben arról van szó, hogy ami az egyesek lelkét megragadta, azzal foglalkozik, azt intenzíve kidolgozza, az utóbbi eset azt bizonyítja, hogy bizalmas körben egyéniségét leplezetlen naivsággal fejezi ki.

Mik következnek ebből?

1. A gyermek az ő lelki típusa szerint produkálja lelke tartalmát.
2. Ami az ő lelkére erős impressziót tett, azzal foglalkozik és abban tökéletesedni akar.
3. Az előbbiből következik az, hogy a gyermek egyéniségének, gondolkörének megfelelő impressziókról kell gondoskodnunk, de aztán alkalmat adunk neki, hogy azokat mélyíthesse.
4. Ezekben megvolna az a kapocs, amely a játékot a komoly munkával összeköti, de azután a komoly munka és nem a játszás következnek.
5. A gyermek testi és összes lelki képessége párvonalosan is együtt kívánnak fejlődni — az ő játékaiban, de éppen ezért a szerzett körülmények, alkalmak arra is adnak okot, hogy új hajlamok keletkezzenek a gyermekben.

Itt volna a nevelés produktív feladata.

Hogy ezen elvek a különböző lelki típusok egybevetésével gyakorlatilag hogy volnának megoldhatók — valamint a lelki típusokról előbb — a következő cikkemben készülök elmondani gondolataimat, ami e cikk II. pontját alkotná.

Budapest.

Dr. Baló József.

Az elemi iskolai rajzoktatás reformja.

— Nyolcadik közlemény. —

A hatodik osztály anyaga.

A második osztályban az állatok körvonalas rajzolásának részletei kibővülnek.

1. Ami az emberi testet illeti, a gyermekek itt már egymás körvonalát oldalállásban, azaz arcélben vonhatják körül; változatossá tehetjük ezen állást is különböző kar, lábtartással és fejhajlással. Ugyanezeket a rajzokat szabad felfogással is készíthetik a gyermekek.

2. Az állatok közül itt már a kertiek, mezeiek, erdeiek szerepelhetnek. A mesterséges állatutánzatokat körülrajzolatjuk vagy pedig a már említett bravúros módon, a mi könnyen elsajátítható, egy vonallal ábrázoljuk, amikor arra is törekszünk, hogy ez állatok különböző helyzetekben és csoportosulásokban legyenek feltüntetve.

3. Ami az agyagyúrást illeti, a fenti állatokat a gyermekek mintákba sajtolhatják s ezeket vagy inkább hosszmetzeti basreliefjeiket használhatják a körülvonásra. Utána magok is alakíthatják azokat ugyancsak agyagból szabad felfogással minden nagyobb tökéletesség követelménye nélkül.

4. Az említett állatalakok mesterséges utánzatainak *árnyképei* itt is utánvonhatók, különösen a *fejalakok rajzainak* behatóbb felfoghatása céljából s az itteni vonalalakulatoknak biztosabb kiérzése okából. Már e fokon is elérhető bizonyos eredmény az állatfejek főbb vonásai méretének megkülönböztetésében s szabadon érvényesülő jellegzetes kifejezésében, de még inkább szolgáltathat szemléleteket ez a hatodik osztályban való tudatos állat-rajzoláshoz.

Az emberi test *árnyképeinek* mulatságos rajzai most már az emberi testtartás különböző helyzeteire is kiterjedhetnek, különösen a különböző életfoglalkozások közben, amelyekhez a tanulók egymásnak modellül állanak az udvarnak olajjal bevont, erre szolgáló falai mentén vagy fehér táblák előtt avagy legegyszerűbben a földre vetődő árnyékok alakjában. Csakhogy ez utóbbi esetben torzulást szenvednek a vetített

rajzok. De azért e földön elterülő rajzok után a gyermekek mindig szabadon is rajzolják ezeket tábláikra, papírjaikra.

A harmadik és negyedik osztályban folytatódnak a rajzbeli foglalkozások.

Az emberi és állati alakok körülvonása már elmarad. A mintázott vagy alakokba sajtolt minták szolgálnak most a rajzolás céljára. De csak a körvonalakra szorítkozik a rajz, amit azonban szabadon vetnek a gyermekek papírra. Az állatok közül itt már az állatkerti és állatseregleti ritkább alakok szolgálhatnak rajzolás tárgyául; azonkívül a rovarok és pillangók.

Itt sem fordítunk nagy gondot a szigorú kivitelre, csak vázlatos gyors feltüntetésre szorítkozunk. Különösen arra kell törekedni, hogy a gyermek minél kevesebb vonallal és minél gyorsabban tudja visszaadni *emlékezetből* az egyszer vagy többször rajzolt állatot és pedig e fokon *csak egy* oldalról, az u. n. oldalnézetből. A többi nézetekből való és részletesebb kidolgozás a felsőbb osztályok dolga.

Az emberi alakot s egyes részeit a gyermekek a negyedik osztálytól kezdve az ötödiken és hatodikon át gipszbe öntik, a nyert öntvényeket behatóan szemlélik, hogy sikerült vagy nem sikerült voltukat bírálgatva, mélyebbre hatoljanak az emberi test alakjainak felszíni ismeretében, s így biztos alapokat nyerhessenek a későbbi vezérlő szempontok szerint végrehajtandó elemi akt-rajzoláshoz.

Az öntendő fejek és mellszobrocskák modelljei legyenek a magyar vezérek, Árpád-házi és a többi magyar királyi házak legkiválóbb királyai, a magyar történelem kiemelkedő fejedelmei, vitézei, államférfiai, *különösen az irodalom és költészet nagyságai*.

Az öntvények sikerült részleteinek kiemelése és az eredeti minta szerint a nem sikerülteknek kessel, vésővel vagy mintázó fával való javítása képezi a különböző emberi arcok alakulataiba bevezető tanulmányt.

Mielőtt az állati alakok tulajdonképeni rajzolása tanításának módszerére és menetére áttérnék — előbb az emberi nem azon ősi képességeire kívánok röviden utalni, amelyek a természetmegfigyelésről és a velejáró utánzó készségről tesznek bizonyosságot.

Az emberi nem kiválása majdnem bizonyos, hogy a harmadkorban történhetett. Csak úgy érthető meg, hogy a negyedkorban már a *biztos* paleontologiai nyomok alapján élt ember testi-lelki képességeiben a művészetek kezdeteit éri el. Mert ezen képességekkel kezdődik minden művelődés. Ahhoz pedig, hogy a *legalacsonyabb* kezdetekből ez a magas emberi vonás kifejlődhessék, minden bizonyosan százezred évek szükségesegek. Rusot, Mortillet tudósok és más geologusok számítása szerint a

harmadkor 310,000 évig tartott. Ezen hosszú, nagy idők folyamata alatt történhetett az emberi nem kiválása emberhez hasonló alakúvá, s e kor utolsó ezredévein át a szerepelni kezdő egyenes tartású lény testi kiválóságai megerősödnek, amit nyomon követ, bár lassú menetben, a *lelki-fejlődés* mozzanata, míg a negyedkor állítólagos 222,000 évének folyamata alatt az emberiség *szellemi* vonása erős jellegként nyomódik rá tetteire. Kezd elvontan gondolkodni és elvontságait jelképileg kifejezni.

Ezen fejlődés leírása nem e lapokra tartozik, hanem az őstörténelem feladata az emberi művelődés kezdeteinek menetét kutatni.

Itt csak érinteni kívánom, hogy az emberiség mennyire tudta vinni művészetét ezen primitív fokon, hogy ebből párhuzamot vonhassak a mi „kis vadaink“, a gyermekeink művészi tehetségét illetőleg.

A művészeti kifejezések tárgyaikat a természeti állapotok két mondatából veszik, vagy a *nyugalom* vagy a *mozgás* mozzanataiból.

A nyugalom művészetének motivuma *szépészeti hatás* keltésének vágya. Az említett kor művészete ebből merít leginkább, s a mozgás művészetének, a táncnak, zenének, költészetnek e korban nyoma sincs.

A nyugalom művészetének első emlékei ábrák, szobrocskák, faragványok és falfestések maradványai töredékei, amelyeket a negyedkor barlangjaiban (cavernáiban), odúiban (grotteáiban) és ereszeik (abris) alatt találtak.

Igy Altamirában (Spanyolországban) 1875-ben, egy barlang falán rajzokat találtak. Ez volt a legelső lelet. Utána legfontosabbak Santuolában, Les Eyzies-ben, *La-Madelaine*-ben, La-Monthe-ében és *Combarelles*-ben talált praehistoriai emlékek, ahol ezek a barlang falára voltak festve, s e festmények már stalagmitokkal befödve. S amint ezen a cseppkőburkolat egyes helyeken levált, előtűntek alóla a *korom* (szén) és *okker*-rajzok. Még *mécset* is találtak e barlangban, amelynek gyér világánál készülhettek a sötét barlang e rajzán. Látni itt, a *Madelaine*-iben az első *mammuth*-rajzot, amelyet a praehistorikai kutatások során találtak, s ez oly kitűnő megfigyelésre vall, hogy zoologusok a speciést határozták meg ebből. Meghatározták, hogy ez szőrös volt és 1899—1902 közt tényleg meg is találta Pallas Ádám Szibéria tundráiban a jégbe fagyva, konzerválva ezen ősi szőrös *mammuthot*.

A többiekben látni lehet ősi bölényt, rénszarvas *körvonalait*, amelyeken a kitűnő fejrajzok (különösen a bölényé) tűnnek ki. Továbbá borjufejek, lófejek, zergék, kecskék, ökörfélék.

Mind kitűnő megfigyelésre vallanak.

De az emberi alakok kevésbé sikerültek, mert nehéz a specifikus emberi jelleg rajza.

Érdekes az ősi emberek alak- és arányérzéke, ami azóta az emberekben általában hanyatlott. Sőt hanyatlott már az ezen kor után következő alluviális kor emberében is. A szentpétervári múzeumban őrzik azon őskori mammuthokat, amelyeket Szibériában találtak. Brandt tudós írta le ezeket és hogy egyttal az őskor rajzoló képességeire tudjon következtetni, le-rajzoltatta e mammuthokat egy tunguz főnökkel. Összehasonlítván ezen rajzokat a fenti praehistoriaiakkal, úgy találta, hogy ama tungur fejedelem rajzai sokkal mögötte maradtak az őskőkori ember rajzainak.

Ebből a mai kor gyermekeinek rajzoktatására azt következtethetjük, hogy súlyos nagy feladat előtt állunk, az állati-alakok rajzoltatásával szemben. Az aláhanyatlott ősi éles megfigyelőképességet kell újra felébreszteni, de biztat az a gondolat, hogy ez sikerülni is fog, mivel ezen tehetség veleszületett, valaha kiválóan érvényesült s csak a kellő gyakorlat hiányában hanyatlott annyira alá, hogy csak egyes tehetségekben maradt fenn, mint „természeti adomány“, ahogyan mondani szoktuk. Inkább pedig természeti örökségnek lehetne azt neveznünk, amelyben azonban csak azok a természet szerint kiváltságosak részesülnek, kiknek látóérzékük és alakérzékük oly élessé fejlődik, amilyen az ősi embereké, vagy legalább egyeseké volt.

De egyttal utbaigazít is ez, hogy mi és mennyi követelhető ez irányban. Az általános népmíveltségi szempontból körülbelül annyi rajzbeli készség kívánatos az egyes néptömegeknél, mint amilyenek tán kisebb körben birtak egyesek ama őskori klasszikusnak mondható időkben. Tehát éles megfigyelése a környező világnak, benne az alakok és azok részarányai *kifejezése* s ennek alapján bátor *körvonalakkal való* kifejezése a látottaknak egyáltalában, az állati-alakoknak különösen. Itt megint a *fej* az, amire kiválóan kell gondot fordítani.

Az emberi-alak azonban ott is, itt is nehézséget fog okozni, s azért a lényeges vonásokra való figyelmeztetésen és a jellemző kifejezésen kívül alig lehet többre kiterjeszkedni.

Ezen nehézségek legyőzése a felsőbb tanítási fokoknak marad fel.

(Folyt. köv.)

Budinszky Károly.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi ülések jegyzőkönyvei.

Jegyzőkönyv.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete választmányának 1906. évi március hó 10-én tartott üléséről.

Jelen vannak : *Peres Sándor* elnök, *Katonáné Thuránszky Irén*, *Farkas Sándor*, *Kolumbán Samu*, *Miklós Gergely*, *Bittenbänder Miklós*, *Lubinszky Emilia*, *Horvay Ede*, *Málnai Mihály*, *Palágyi Lajos* és *Stepanko Albert*, utóbbi jegyző.

1. Elnök üdvözlí a jelenlevőket, az ülést megnyitja s a jegyzőkönyv vezetésére *Stepanko A.-t* kéri fel, hitelesítőkül pedig *Farkas Sándor* és *Horvay Ede* kartársakat. Tudomásul vétetik.

2. A Kisdednevelők Országos Egyesülete *György Aladár* sírkövének költségeihez való hozzájárulásra kéri az egyesületet. A választmány e célra 30 (harminc) kor. szavaz meg.

3. Titkár bemutatja a székelykereszturi áll. képző-intézet tanárainak az új tanterv életbeléptetése óta szerzett s írásba foglalt tapasztalatait. Tudomásul vétetik s a székelykereszturi kartársak véleményét majd a többi, még ezután beérkező véleményekkel együtt kívánja tárgyalni a választmány.

4. Titkár jelenti, hogy a mult választmányi gyűlés határozata értelmében felterjesztette a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba a választmánynak a képzőintézeti tanárok képzése és képesítésére vonatkozó javaslatát. Azóta 12840. sz. a. már válasz is érkezett, a magas miniszterium nem vehette figyelembe azon kívánságunkat, hogy a középiskolai tanári alapvizsgálatot tett jelöltek is a kollegiumok tagjai lehessenek, továbbá nem vehette figyelembe azon kérésünket sem, hogy a tanárvizsgáló bizottságban a tanítóképző-intézet képviselve legyen. Tudomásul vétetik.

5. A vidéki körök szervezetét a távollevő *Nagy László* helyett *Sztankó Béla* adja elő. A választmány ezen szervezetet az alapszabályok módosítása egy függelékének tekinti s az egészet az egyes intézetek tanári testületeinek szétküldi véleményadás céljából. A véleményeket f. év április hó végére határozza bekérni a választmány.

6. Éber Rezső kartársunk azon indítványára vonatkozólag, hogy csatoljunk közlönyünk mellé pótfüzeteket, amelyek tanítóképzőintézeti módszeres mintatanításokat közölnének, azt határozta a választmány, hogy Éber Rezső nyújtson a közgyűlés elé okadatolt javaslatot, mert az ilyen pótfüzetek kiadása anyagi áldozatokkal jár. Egyszersmind utasítja a választmány a szerkesztőséget, hogy amennyiben ilyen cikkek beérkeznének, közölje azokat külön rovat alatt, de a mostani lapkereten belül.

7. Palágyi Lajos a képesítő vizsgálatok tárgyában tett indítványában utal arra, hogy nemrég jelent meg a középiskolai érettségi vizsgálatok könnyítése ügyében egy miniszteri rendelet, amely az érettségi vizsga szóbeli tárgyait ötre, írásbeli tárgyait háromra apasztotta, egyébként is tetemesen javította az eddigi állapotokat, nevezetesen kimondotta, hogy egy elégtelen írásbeli osztályzat miatt a jelölt vissza nem vehető. A tanító- és tanítónőképzők képesítő vizsgálatai már eddig is tetemesen több tárgyat öleltek fel, mint a középiskolai érettségi vizsgák, most meg már éppen nagy az aránytalanság. Míg az érettségiző ifju öt tárgyból tesz szóbeli és háromból írásbeli vizsgát, addig az ugyanolyan életkorú képesítőző tizenkilenc tárgyból tesz szóbeli és öt tárgyból írásbeli vizsgát. Ily rengeteg tananyag, igen gyakran lexikonbeli adat-tömegeknek egy kitűzött napon és órán emlékezetben tartása káros az ifjuság testi és szellemi működésére. Ez állapot orvoslása úgy pedagógiai, mint humanisztikus szempontból sürgős. Az indítványozó tudja ugyan, hogy a képesítő vizsga reformja meg nem oldható rövidesen, tudja azt is, hogy az egész ügyet felölelő törvényhozási reform ez idő szerint nem várható. Mindazonáltal, tekintve azt, hogy egy végleges megoldás esetleg évekig késhetik s addig a tanulók ezrei sínylenék meg a létező állapotokat: azt indítványozza, kéressék fel a nagyméltóságu miniszterium, hogy az ügy végleges rendezéseig az érvényben levő törvények keretében a képesítő vizsgálat szóbeli és írásbeli tárgyainak száma megfelelően apasztassék, a képesítő vizsgálatról levett tárgyakból a jelöltek az illető osztályvizsgálaton az 1868-iki népoktatási törvény rendelkezése szerint szigorított vizsgálatnak vettessenek alá. A választmány méltányolva indítványozó megokolását, azt határozta, hogy a képesítő vizsgálat a jelöltek szempontjából való könnyítését kéri a vallás és közoktatásügyi miniszteriumtól a jelenlegi törvény keretein belül.

8. A legutóbbi közgyűlésünknek az ifjusági könyvtárak felszerelése tárgyában hozott határozata értelmében a választmány az *ügyrend* elkészítésére Baló József dr.-t, Sztankó Béla és Farkas Sándor tagokat küldi ki.

K. m. f.

Peres Sándor
elnök.

Stepanko Albert
jegyző.

Hitelesítjük :

Farkas Sándor, Horvay Ede.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság felhívása.

Társadalmi életünk fejlődése a gyermeknevelés felé tereli a közfigyelmet. Minél bonyolultabbá válik társadalmi életünk s minél gazdagabbá és szövevényesebbé az emberi műveltség tartalma, annál inkább érezzük a kulturának sokféle káros kinövését s az egyénre való idegemésztő hatását. Ezt a nyomasztó hatást szomoruan tapasztaljuk gyermekeink testi és lelki fejlődésén is.

Ez a tapasztalat azon nagy feladat elé állítja a jelenkor nevelőit, hogy amikor előkészítik a gyermeket a társadalmi és kulturális élet magasabb rendű feladatai, bonyolultabb kérdései és a megélhetés súlyos nehézségei számára, akkor megóvják őt a magasabb igényű élet korai káros következményeitől, az erőltetett testi és szellemi élet túlzásaitól. E nagy feladatokkal és nehézségekkel csak úgy küzdhetünk meg, ha a gyermekek nevelését visszavezetjük a természetes alapra s ez az alap *a gyermek természetes testi és lelki fejlődése*.

Ma már mindinkább általánossá válik az a felfogás, hogy minden nevelőnek feladata és kötelessége a gyermek testi és lelki tulajdonaival való beható megismerkedés, és szem előtt kell tartania és ismernie azokat a rendellenességeket, bajokat és betegségeket, amelyek a gyermek fejlődésében a nevelői vagy egyéb külső káros hatásoknál vagy a gyermek belső hajlamainál fogva fel szoktak lépni.

Ez okok és körülmények arra indították a pedagógusokat, orvosokat, pszichológusokat s általában a mélyebben gondolkodókat, hogy behatóan tanulmányozzák a gyermek testi és lelki jelenségeit, fejlődését s a hivatott buvároknak egy félszázad óta végzett gondos kutatásai megteremtették az embertani tudományoknak egy új ágát, *a gyermektanulmányt*.

A gyermektanulmányozásra s a nevelés- és oktatásügynek gyermektanulmányi alapon való berendezésére hazánkban fokozott szükség van. Nekünk a társadalmi, közgazdasági és kulturális életben kétszeres erőt kell kifejtenünk, hogy lépést tarthassunk a művelt nemzetekkel. Nekünk különösen kell törekednünk nevelésünkben a megóvás szempontjainak érvényesítésére, a természetes alapon nyugvó nevelésre és a nemzeti jellemvonások kifejlesztésére. Nekünk sokszoros gonddal kell a gyermektanulmányozás kérdéseivel foglalkoznunk, a magyar gyermek testi és lelki életének megismerésére törekednünk. *Nemzeti előhaladásunk és nemzeti jellemvonásaink fejlesztésének egyik alapvető kérdése a gyermektanulmányozás.*

A gyermektanulmányozás hazánkban nem régi keletű, de nem is ismeretlen ügy. Körülbelül tíz éve foglalkoznak azzal egyes tudósaink s ezen ügy előmozdítására szentelte munkásságát az ezelőtt három évvel megalakult Gyermektanulmányi Bizottság. Ez a Bizottság életének rövid tartama alatt már elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki a gyermektanulmányozás terén. Nyilvános értekezleteket tartott szülők, pedagógusok és orvosok részére, gyermektanulmányi tanfolyamot rendezett

tanítók számára, szakosztályokat létesített a gyermektanulmányozás különböző ágainak és módszereinek művelésére, általában mozgatta a gyermektanulmányozás ügyét a különböző társadalmi körökben, tanítói egyesületekben. Sikerült az illetékes tényezőknek és az ország művelt közönségének figyelmét az ügyre irányítani s működésének közvetett hatása alatt számos értékes gyermektanulmányi mű jött létre.

A Gyermektanulmányi Bizottságnak mindeddig nem volt egyesületi szervezete, csak egy nagyobb értekezletből kiküldött és ideiglenesen szervezett Bizottságként működött. E Bizottság működésének feladatai azonban ma már olyannyira megnövekedtek és felszaporodtak s a közönségben és a szakkörökben is országszerte annyira fölébredt az érdeklődés a gyermektanulmányozás ügye iránt, hogy a Bizottság biztos alapon álló egyesületi szervezet nélkül céljait elérni nem tudja. A Gyermektanulmányi Bizottság ennél fogva az 1906. februárban tartott ülésén kimondotta, hogy *Magyar Gyermektanulmányi Társaság* név alatt egyesületté alakul át s mint ilyen fogja a gyermektanulmányozás ügyét tovább művelni, országosan szervezni, szakosztályokat, köröket alakítani, gyermektanulmányi könyvtárt berendezni, folyóiratot és műveket kiadni, egy szóval a gyermektanulmányozás ügyének hazánkban szélesebb keretet és mélyebb alapot adni.

Erre a munkára, ezen feladatok megoldásának támogatására hívjuk fel tisztelettel a szülőket, pedagógusokat, orvosokat s mindazokat, akiket a gyermeknevelés és tanulmányozás kérdései mélyebben foglalkoztatnak, akik a gyermek szeretetére és megismerésére kívánják alapítani a jövőkor pedagógiáját. Kérjük Önöket, tisztelt Kartársaink és Polgártársaink, hogy csatlakozzanak hozzánk, támogassanak minket, az édes gyermekeink jövőre boldogulását, a nemzetünk javát előkészítő nemes és hasznos munkában.

A kormányhoz jóváhagyás végett fölterjesztett alapszabályaink kivonatát alant közöljük, melyből kiemeljük, hogy a rendes tagság évi díja 4 korona, amelyért a rendes tagsággal járó jogok élvezetén kívül a tagok a társulat által kiadandó folyóiratot kifizetik.

A tagsági jelentkezések *Nagy László* ügyvivő alelnökhöz (Budapest, VIII., Üllői-út 16/B), a tagsági díjak pedig *dr. Perényi Főzsef* pénztárhoz (Budapest, VII., Damjanich-utca 51) küldendők.

Budapest, 1906. március 16.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság nevében: *Gróf Teleki Sándor* elnök. *Dr. Bárczy István* székesfővárosi tanácsnok, társelnök. *Dr. Náray-Szabó Sándor* min. osztálytanácsos, társelnök. *Nagy László* tanítóképző-intézeti igazgató, ügyvivő alelnök. *Dr. Ranschburg Pál* ideg-orvos, a kísérleti paidologiai osztály elnöke. *Dr. Fablonkay Géza* tanító, a kísérleti paidologiai osztály titkára. *Dániel Jenőné* polg. isk. tanítónő, jegyző. *Egri Tóth Kálmán* tanító, jegyző. *Krécsy Béla* főreáliskolai tanár, jegyző. *Dr. Perényi Főzsef* főreáliskolai tanár, pénztáros. *Schön Főzsef* népiskolai igazgató, ellenőr.

Kivonat a Magyar Gyermektanulmányi Társaság alapszabályaiból.

A társaság célja és eszközei:

4. §. A társaság célja, hogy a gyermekek tanulmányozásának ügyét hazánkban felkarolja; a gyermektanulmányozást *tudományosan* művelje s e tanulmányok eredményét főként a nemzeti nevelés számára értékesítse; továbbá, hogy a *gyermekszeretetet* minden körben általánossá tegye, mélyítse; az egyesek és a társadalom *érdeklődését* a gyermekek életjelen-ségei iránt felköltse s ébren tartsa.

A társaság a vizsgálódásokat a rendes és rendellenes fejlődésű gyermekeknek mind testi, mind lelki életére egyaránt kiterjeszti.

5. §. A társaság a maga céljai elérésére:

a) a gyermektanulmányozás különböző ágainak művelése végett *szakosztályokat* létesít;

b) vidéken *fiókköröket* alakít;

c) nyilvános *előadásokat* és tanácskozásokat tart;

d) egyeseket és testületeket a gyermekek tanulmányozására ösztönöz, illetőleg ezeknek ilyen irányu törekvéseit erkölcsileg esetleg anyagi-lag is támogatja;

e) a gyermekek tanulmányozásának módját és eredményeit ismer-tető *folyóiratot* esetleg önálló *műveket* is ad ki;

f) a gyermektanulmányozás körébe vágó művekből *könyvtárt* létesít;

g) alkalomadtán *kiállításokat* rendez.

A társaság tagjai:

6. §. A társaság tagjai: *tiszteletbeli, alapító* vagy *rendes* tagok.

7. §. *Tiszteletbeli tagokká* választhatók a gyermektanulmányozás, a nevelés vagy védelem körül hazánkban és külföldön érdemeket szerzett egyének. A tiszteletbeli tagokat a bizottság ajánlatára a közgyűlés választja. A külföldi tiszteletbeli tagok választását a vallás- és közokta-tásügyi miniszter hagyja jóvá.

8. §. A tiszteletbeli tagok a választmánynak örökös tagjai; tanács-kozó és szavazati joggal részt vesznek a társaság közgyűlésein és a választmányi ülésein. A külföldi tiszteletbeli tagok sem a közgyűlésen, sem a választmányi üléseken rendes tagsági jogokat nem gyakorolhatnak.

9. §. *Alapító taggá* választható az, aki a társaság céljaira egyszer s mindenkorra 100, azaz száz koronát adományoz. Az alapító tagokat a bizottság választja. Az alapító tagok jogai és köteleiségei a rendes tagokéval megegyeznek.

10. §. *Rendes taggá* lehet bárki, aki a gyermektanulmányozás ügye iránt érdeklődik.

11. §. A rendes tagok évi 4 korona tagsági díjat fizetnek. A tag-sági díj minden polgári év október 1-ig fizetendő az egyesület pénztár-ába; ezen határidőn túl postai megbízás útján hajtandó be. Az elnök-

ségnek joga van a hátralékos tagsági díjakat valamely budapesti járás-bíróságnál birói uton is behajtani.

12. §. A rendes tagokat jelentkezés alapján a társaság választmánya választja meg. A rendes tagsági kötelezettség két évig tart, azon év január 1-től számítva, amelyben a belépés történt. A tagsági kötelezettség újabb két évre mindig megújul, ha a tag a társaságból való kilépését a két éve lelte előtt be nem jelentette.

13. §. A rendes tagoknak a közgyűlésen tanácskozó és szavazati joguk van. Részt vehetnek a nyilvános értekezleteken. A társaság folyóiratát külön díj nélkül, a társaság által kiadott önálló műveket pedig kedvezményes áron kapják; a társaság könyvtárát díjtalanul használhatják.

14. §. Ha a tagok bármelyike erkölcsi kifogás alá eső cselekményt követ el, vagy tagsági kötelezettségét nem teljesíti, a bizottságnak joga van őt az egyesület tagjai sorából törölni. Viszont a tagnak jogában áll ezen határozat ellen a közgyűléshez fölebbezni.

A Tanítók Országos Bizottságának felhívása a hazai ipar védelme ügyében.

Igen tisztelt Kartársak!

A Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának elnökségét és igazgatótanácsát a hazafiúi kötelezettség parancsa készíti arra, hogy az ország tanítóságát egyesült erővel való cselekvésre szólítsa a hazai ipar támogatása érdekében.

Az egész magyar társadalmat egy nagy és szent cél hozta forrongásba: az egész társadalom egységes támogatásával tisztos megélhetést, boldogulást biztosítani e haza földjén minden munkabíró embernek s a hazai ipar felvirágoztatása által gazdaságilag erőssé, hatalmassá tenni sokat szenvedett magyar nemzetünket.

A magyar társadalom szívajogva nézi, mint futnak idegenbe boldogulást keresni legacélosab munkaerejű, szerencsétlen honfitársaink százezrei, akik itthon a száraz mindennapi kenyeret nem tudták megszerezni akkor, amidőn a magyar pénz millió-, sőt milliárdsszámmal vándorol külföldre, idegen munkatényezőik felvirágoztatására.

És a társadalom lelkiismerete megmozdult. Szent buzgalom szállta meg a milliók lelkét s a magyar iparvédelem érdekében megindult zászlóbontás táborhelyévé lett az egész ország. Országsorsa intézésére hivatott nagyoktól kezdve a legkisebb falu egyszerű polgáráig minden ember keblét egyetlen nagy kötelességérzet dagasztja. Öregek és ifjak, férfiak és nők egymást igyekeznek fölülmulni abban a nemes versenyben, hogy ki tud többet tenni a magyar ipar felvirágoztatása érdekében. Örömkönnyet fakaszt a szemekbe, midőn látjuk a magyar nők hatalmas tömörülését, a magyar ifjak szervezkedését s az egész társadalom válaszfalainak omladozását abban a nagy munkában, melynek jelszava ebben csúcsonodik ki: Mindent a hazai munkának; semmit az idegennek!

Van-e közöttünk egyetlen egy ember, aki ne érezné, hogy ettől az általános nagy erőfeszítéstől a magyar tanítóságnak távolmaradnia nem lehet, nem szabad! A magyar tanítóság nemcsak tekintélyes számánál, hanem helyzetéből folyó hatásánál fogva is hivatva van a mostani s az ehhez hasonló minden társadalmi törekvésnek igen értékes támogatást biztosítani.

Erezte ennek a kötelességét már eddig is mindenki a magyar tanítóság körében. Akadtak, — mint pl. csanádmegyei kartársaink, — akik a cselekvés terére lépés kötelességének kifejezést is adtak. De nem volt még kialakulva körünkben a vélemény arra nézve, hogy mit és mily módon tehetne a magyar tanítói kar a hazai ipar védelme érdekében.

Országos Bizottságunk elnöksége és igazgatótanácsa arra vállalkozik most, hogy ezekre nézve jelöljön irányt tetre vágyó kartársaink számára.

Felmerült itt-ott az a gondolat, hogy a magyar tanítóságnak egy külön, önálló, országos tömörülést, szövetkezést, egyesülést kellene megteremtenie az iparvédelem lobogója alatt. Országos Bizottságunk igazgatótanácsa azonban mérlegelve a célt s az ennek szolgálatára álló erőviszonyokat, arra a meggyőződésre jutott, hogy minden külön csoportosulás erőfogyasztást jelent s hogy a tanítóság az által vehet legeredményesebben részt a nagy munkában, ha egyesített erejével csatlakozik a társadalom közös munkájához, illetőleg olyan szervezethez, amely a társadalom minden rétegét már is maga köré hódította és az ország egész területére kiterjedő, hatalmas szervezkedést létesített.

Ilyennek találtuk a fővárosban megalakult s immár az egész országot behálózó *«Magyar-Védő egyesület»*-et, amely módokkal és eszközökkel rendelkezik arra nézve, hogy a valódi, hazai ipartermékeket mindenki előtt felismerhetőkké tegye és tévedés kizárásával megjelölhessen minden egyes üzletet, ahol hazai ipartermékeket árúsítanak.

Eléri pedig a *«Magyar Védő Egyesület»* ezt a következőképen:

1. Az üzleti forgalomba kerülő egyes ipari készítményekre — a hazai gyáros vagy iparos által — alkalmaztatja az egyesület *«Védőjegy»*-ét, még pedig úgy, hogy az a „Védőjegy“ csak oly ipari készítményre kerülhet, amelynek tényleges hazai eredetéről az egyesület megbízott emberei személyesen meggyőződnek.

2. Az ország bármely községében azokat az üzleteket, ahol szigorú ellenőrzés alapján megállapítható, hogy hazai árucikkek vásárolhatók, az egyesület *«Kiráti Védőtábla»*-val jelöli meg s ez által a közönség félrevezetését teljesen kizárta teszi.

3. Az egyesület *«Cimtár»*-t ad ki azokról a hazai iparosokról és kereskedőkről, akik hazai ipartermékeket árúsítanak s ez által mindenki előtt tévedés kizárásával feltárja a hazai ipartermékek — forráshelyét. Ezt a cimtárat, valamint az egyesület hivatalos közlönyét, az *«Iparvédelem»* című lapot az egyesület valamennyi tagjának és a hatóságoknak díjtalanul megküldi, s ezek által mindenkinek teljesen tiszta tájékoztatást nyújt arról, hogy a maga életkorében mit tehet az iparvédelem érdekében.

Országos Bizottságunk igazgatótanácsa tehát — meggyőződve róla, hogy a *«Magyar Védő Egyesület»* munkatere az a terület, amely

a magyar tanítótság iparvédő munkálkodására a legalkalmasabb, tisztelettel a következőkre hívja fel a kartársakat:

1. A tanító egyesületek, mint ilyenek, lépjenek be a «*Magyar Védő Egyesület*» tagjai sorába.

2. Buzdítsák tagjaikat, illetőleg polgártársaikat a személyenkénti való belépésre.

Az egyesületek évi 4 korona, az egyesek évi 2 korona tagsági díjat fizetnek. Ezért ingyen kapják az egyesület hivatalos közlönyét és a címtárt, s általában az egyesület teljes támogatását az iparvédelem mindennemű munkálkodására, mint pl. a helyi védő körök alakítására s azoknak az egyesülettel egyetértő működésére.

3. Az egyesületek vegyék fel tanácskozásaik sorozatába a kérdést, hogy minden egyes egyesület, testület és tanító a maga helyi körülményeit tekintve mit tehet a hazai ipar támogatása érdekében.

Mindezekre nézve a «*Magyar Védő Egyesület*»-en kívül Országos Bizottságunk elnöksége is az egyesületeknek s minden egyes kartársunknak szívesen áll — tanácsadással — rendelkezésére. De közvetlenül a „Magyar Védő Egyesület“ igazgatósága is (Budapest, VIII. ker., Bezerédy-utca 6. szám) a legnagyobb készséggel tesz eleget a hozzáintézett megkereséseknek. Az egyesületbe belépni kívánok egyszerű megkeresésre innen kaphatnak belépési nyilatkozatokat, alapszabályokat s mindennemű tájékoztatást.

Végül alkalmat veszünk magunknak, hogy az Országos Bizottság igazgatótanácsa részéről már ezuttal is felhívjuk kartársaink figyelmét arra, hogy mily irányú cselekvésre van módja azonnal és állandóan minden egyes tanítónak a hazai ipar támogatása ügyében.

Ugyanis: az iskolai író- és rajzszerek beszerzésénél milliókat érő támogatást biztosíthatunk a hazai iparnak, ha a „Magyar Védő Egyesület“-től nyert biztos utmutatás alapján úgy az iskola részére, mint tanítványaink számára kizárólag a magyar ipar termékeit vásároljuk. Határozott támogatást végzünk az által is, ha a helyi társadalmi lapok útján s a szülőkkel való közvetlen érintkezés közben buzgón apostoloskodunk az iránt, hogy az alkalmi ajándékvételek alkalmával közönségünk a hazai gyermekjátékipar termékeit vásárolja. A gazdasági jövőnk szilárdítása tekintetében pedig megbecsülhetetlen szolgálatot tehet a tanítótság, ha mindennapi imádságszerű buzditással arra neveljük tanítványainkat, hogy a hazait, a magyar munka termékeit életük végéig mindenkoron föléje helyezték az — idegennek.

Igen tisztelt Kartársak!

Mindezekhez csak akarat kell, elhatározás kell. És mindezek fölött az kell, hogy akaratunk, elhatározásunk ne legyen pillanatnyi felbuzdulás gyenge, mulékony kísérlete; hanem egész életünket végig kísérő olyan vezéreszme, amitől semmi, de semmi sem tudjon bennünket eltántorítani.

Ne tétovázzunk, ne tépelődjünk, hanem — cselekedjünk! Cselekedjék mindenki a maga hatáskörében s így valamennyiünk munkája nyomán a gazdasági fellendülés lesz a gyümölcs, amiért az egész társadalom

elismerése s a magyarok Istenének áldása jár ki jutalmul a magyar tanítóság számára.

Együttal fölkérjük az összes tanügyi lapokat e fölhívásunk átvételére. Továbbá arra, hogy állandó jeligéül adjanak helyet a lap minden számában — valamely alkalmas helyen a következő két mondatnak :

Pártoljuk a hazai ipart!...

Vegyünk magunk és vétessünk tanítványainkkal hazai gyártmányú író- és rajz-szereket!...

Budapest, 1906. április havában.

A Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának igazgató tanácsa nevében :

Nagy László
h. elnök.

Szabó Bogáth László
titkár.

VEGYESEK.

Közgazdasági előadások a sárospataki képzőben. *Mailáth József gróf* a sárospataki állami tanítóképző-intézetben a hitelszövetkezetekről s az ezekkel összefüggő kérdésekről folyó évi március—május hóban sorozatos előadást rendeztet s e célból az intézet rendelkezésére adta *Blasek Jenő* urat, a központi hitelszövetkezet ellenőret. Az első, megnyitó előadást folyó hó 3-án maga a nemes gróf tartotta meg.

Mailáth József grótot megérkezésekor az intézet tanácstermében *Hodossy Béla* igazgató üdvözölte, kívánva, hogy a magyar nemzet és magyar nép jólétének az a munkás szeretete, mely ő méltóságát a tanítóképző-intézetbe vezérelte, teremjen áldásos gyümölcsöket.

Mailáth József gróf az üdvözlő szavakra hosszasan válaszolt: szívesen jött — úgymond — az előadások megnyitására, mert abban a véleményben van, hogy — bár ő itt politizálni nem akar — az a legszebb politika, ha mindenki tudja, hogy mi a kötelessége és mindenki teljesíti azt a munkát, amelyre hivatott.

A megnyitó előadás az intézet zenetermében a tanítónövendékek és a sárospataki református főiskola jogi s theologiai akadémiájának szép számmal egybegyült hallgatói előtt tartatott meg. Megjelentek a képző-intézet tanárai, valamint a főiskolai akadémiai tanárok majdnem kivétel nélkül.

A rendkívül tartalmas előadásban rámutatott a gróf a munka becsére, arra a szép, de nehéz feladatra, mely a leendő lelkészekre és tanítókra vár. Kiemelte, hogy milyen lélekemelő az, ha másokért munkálkodhatunk s a boldogulásban embertársainknak segítségére lehetünk. Az így teljesített kötelesség nyomában rendszerint nem jár jutalom, sőt sokszor az elismerés babéra sem. De mindezeknél többet is ér a becsületesen végzett munka öntudata. Az az

igazi magyar népnevelés, mely a népet nemcsak szellemi téren akarja előbbre juttatni, de anyagi tekintetben is erőssé, hatalmassá tenni törekszik.

Abból a sokfelé ágazó és sokoldalú munkásságból, mely a magyar társadalom jobbaira vár, népszerű előadásban vázolta a hitelszövetkezetek jelentőségét és fontosságát. Ismertette egyrészről a hiteligenyek kielégítésének, másrészről a nép takarékosagra való nevelésének nemzetgazdasági szempontból szükséges voltát.

Gazdag élettapasztalatából merített találó példákkal világosította föl a hitelszövetkezetek szervezése körüli eljárás módozatait s a fölmerülő nehézségeket. Majd bőszeges és tanulságos statisztikai adatokkal igazolta a hitelszövetkezetek munkássága révén eddig is elért s a jövőre még nagyobb reménnyel kecsegtető eredményeket.

Ezek után a jelen voltak üdvözlésével az előadási sorozatot megnyitottnak nyilvánította.

Majd *Blasek* Jenő, a központi hitelszövetkezet ellenőre s e tanfolyam előadója ismertette az előadások tervezetét, melyszerint nem annyira elméletet akar nyújtani, mint inkább a hitelszövetkezetek körül teljesítendő munkálatok gyakorlati megismertetésére törekszik.

Részletesen ismertette az 1898. évi XXIII. törvénycikket és a hitelszövetkezeti alapszabályokat, melyeknek egyes szakaszaira vonatkozólag ismét maga a nemes gróf adott talpraesett fölvilágosításokat. Az alapszabályok egy részének ismertetése a következő előadásra maradt.

Végül *Hodossy* Béla igazgató mondott az intézet és hallgatóság nevében Mailáth József gróf úrnak hálás köszönetet.

Értesítés.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének elnöksége a IX. rendes közgyűlés alkalmából kérvényt intézett a magyar királyi kereskedelemügyi miniszteriumhoz a nem állami intézeteknél alkalmazott tagok részére kiutalandó s kedvezményes jegy váltására feljogosító igazolványok engedélyezése tárgyában. Abban a reményben, hogy e kérvényünk kedvezően fog elintéztetni, felkérjük érdekelt kartársainkat, hogy kedvezményes jegy iránt való igényeiket **legkésőbb május hó 20-áig** az elnökség tudomására hozni sziveskedjenek.

Budapest, 1906. április 6.

Az elnökség.

(Budapest, VI. ker. Bajza-u. 27.)